

Tabu teme u suvremenoj hrvatskoj književnosti za mladež

Šagud, Veronika

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:704258>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-07**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

VERONIKA ŠAGUD

TABU TEME U SUVREMENOJ
HRVATSKOJ KNJIŽEVNOSTI ZA MLADEŽ

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, srpanj 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Veronika Šagud

TABU TEME U SUVREMENOJ HRVATSKOJ
KNJIŽEVNOSTI ZA MLADEŽ

Diplomski rad

MENTOR: prof. dr. sc., Dubravka Težak

Zagreb, srpanj 2020.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	
SUMMARY	
1. UVOD	1
2. TABU TEME U HRVATSKOJ KNJIŽEVNOSTI ZA MLADEŽ	3
3. STVARALAŠTVO IVONE ŠAJATOVIĆ.....	5
4. ANALIZA ROMANA <i>Strogo povjerljivo: obitelj Barić</i>	7
5. ANALIZA ROMANA <i>Pazite kako igrate!</i>	20
6. STVARALAŠTVO NADE MIHELČIĆ.....	35
7. ANALIZA ROMANA <i>Zeleni pas</i>	37
8. ZAKLJUČAK.....	54
LITERATURA.....	56
Izjava o izvornosti diplomskog rada	58

SAŽETAK

U ovom diplomskom radu govorit će se o tabu temama u suvremenoj hrvatskoj književnosti za mladež analizom romana dviju suvremenih spisateljica, Ivone Šajatović (*Strogo povjerljivo: obitelj Barić, Pazite kako igrate!*) i Nade Mihelčić (*Zeleni pas*). Riječ je o romanima koji problematiziraju teme o kojima se rijetko govori, a svakodnevna su pojava u današnjem društvu. U spomenutim romanima javljaju se teme seksualnog zlostavljanja, smrti, života djece u udomiteljskim obiteljima, droge, ovisnosti i teške bolesti. Analizom romana prikazana su psihološka proživljavanja glavnih junaka, kao i odnos društva prema spomenutim problemima. Svaki je roman svojevrsna kritika današnjega društva koje svjedoči spomenutim problemima, kao što su ovisnost ili nasilje, no zatvara oči pred njima i ne reagira, praveći se da se to njega ne tiče, iako je svjesno da može pomoći. Romani su analizirani na razini fabule, likova i narativno-stilskoj razini.

Ključni pojmovi: tabu teme, književnost za mladež, Ivona Šajatović, *Strogo povjerljivo: obitelj Barić, Pazite kako igrate!*, Nada Mihelčić, *Zeleni pas*

SUMMARY

This thesis will discuss taboo topics in contemporary Croatian literature for young people by analyzing the novels of two contemporary writers, Ivona Šajatović (*Top Secret: The Barić Family, Watch How You Play!*) and Nada Mihelčić (*Green Dog*). These novels problematize topics that are rarely talked about but are an everyday occurrence in today's society. In the mentioned novels, the themes of sexual abuse, death, life of children in foster families, drugs, addiction and serious illness appear. The analysis of the novels show the psychological experiences of the main characters, as well as the attitude of society towards the mentioned problems. Each novel is a kind of critique of today's society that witnesses problems such as addiction or violence, but closes its eyes to them and does not react, pretending that it does not concern him, although it is aware that it can help. The novels are analyzed at the level of storytelling, characters and narrative-stylistic level.

Key words: taboo topics, youth literature, Ivona Šajatović, *Top Secret: Barić family, Watch how you play!*, Nada Mihelčić, *Green Dog*

1. UVOD

Ovaj je rad posvećen tabu temama u suvremenoj hrvatskoj književnosti za mladež, s posebnim osvrtom na romane dviju suvremenih spisateljica, Nade Mihelčić i Ivone Šajatović. Prije svega, potrebno je objasniti što riječ tabu zapravo znači. Tabu možemo definirati kao nešto o čemu se ne govori, odnosno, ono o čemu se ne raspravlja (Anić, Goldestein, 1999). Prema navedenom, tabu teme u književnosti za mladež govore o tamnim stranama života, što se dugo vremena smatralo neprimjerenim za djecu i mladež. Stoga se postavlja pitanje: „*Treba li se pisati o tabu temama u književnosti za mladež?*“.

Tabu teme u književnosti za djecu i mladež odnose se na teme smrti, droge, seksa, a često je tabuizirana i tema rođenja. Tabui se uvode u područje književnosti za mlade u mnogim europskim omladinskim književnostima šezdesetih godina 20. stoljeća. Jedan od razloga zašto se tabui javljaju relativno kasno u književnosti za mladež jest taj što je književnost za mladež bila pod utjecajem pedagogije. Jedan od prvih tabua bilo je pitanje spolnosti (Lavrenčić Vrabec, 2002). Ubrzo su tako knjige počele sve više prikazivati probleme koje sa sobom nosi proces odrastanja. U ovom kontekstu važno je spomenuti Judy Blume, autoricu koja piše na engleskom jeziku, koja je potpuno iskreno pisala o tinejdžerskoj spolnosti, zbog čega su ju mladi čitatelji hvalili, kao i zbog razumijevanja mladoga čovjeka. No upravo to zbog čega je pridobila simpatije mladih čitatelja, cenzori su joj zamjerali, a to se odnosilo na njeno pisanje o razvoju grudi, menstruaciji, spolnim odnosima, upotrebi kontracepcije i slično. Osim nje, važno je spomenuti i Normu Klein, kao i Paula Zindelu, kojemu su cenzori predbacivali omalovažavajuće pisanje o roditeljima i učiteljima, te Roberta Cormiera, kojemu su cenzori predbacili da u svojim knjigama potkopava autoritet roditelja, institucija, ali i države. Sljedeća zabranjena tema bila je tema nasilja. U središtu zanimanja spisatelja bilo je nasilje među vršnjacima i nasilje u obitelji. Temu nasilja u svojim djelima često problematizira, već spomenuti pisac Robert Cormier. Sljedećih se godina počinje sve više pisati o problemu mladenačkog prijestupništva, kao i narkomaniji. Devedesetih godina pojavljuju se novije teme, kao što su: SIDA, anoreksija, bulimija, psihičke bolesti, spolno iskorištavanje, silovanje, lezbijstvo, homoseksualnost, narkomanija, samoubojstvo, smrt i mnoge druge. Nove teme zapravo predstavljaju posljedicu događaja u društvu, kao i novih bolesti koje su

se pojavile. S obzirom na temu o kojoj autori pišu, romani za mlade postaju sve depresivniji i crniji. Dok se šezdesetih i sedamdesetih godina tabu teme najčešće pojavljuju u obliku romana za mlade, napisanom na klasičan, realistički način, već osamdesetih, a posebice devedesetih godina, kada proces pisanja tabu tema doživljava svoj vrhunac, rabe se nove pripovjedne tehnike, kao što su miješanje različitih žanrova i pripovjedačkih tehnika, miješanje realnosti i sna i slično (Lavrenčić Vrabec, 2002). Tabu teme osamdesetih i devedesetih godina prelaze s područja romana za mlade na slikovnice i beletristiku namijenjenu mladim čitateljima od devete godine na dalje. U današnje se vrijeme čini da nema više nijedne tabu teme, kao da nema više ničeg zabranjenog o čemu bi bilo vrijedno pisati. No stručnjaci tvrde da ipak, još uvijek postoje dva tabua, a to su: religija i politika. Religija je najčešće prikazana u primjerima vjerskih sekti, prikazanim krajnje negativnima. Primjer jedne takve knjige jest *Sramota*, autora Roberta Swindellsa. Jedan od mogućih razloga zašto je tema politike još uvijek tabuizirana jest taj što je politika oduvijek bila na lošem glasu. Osim toga, neki autori smatraju da su političke teme udaljene od interesa današnjih adolescenata zato što adolescenti mlađi od osamnaest godina nemaju pravo glasa i ne sudjeluju aktivno u političkom životu.

Odgovor na pitanje „*Treba li se pisati o tabu temama u književnosti za mladež?*“ jest potvrđan jer, kao što spisateljica Polonca Kovač govori u svom prilogu, ne postoji tema koja bi trebala djeci i adolescentima biti skrivena i prešućena. Djeca i adolescenti su, baš kao i odrasli, izloženi svakodnevnim različitim životnim situacijama i iskušenjima te stoga imaju pravo na ovakvu angažiranu literaturu. Odgovor je potvrđan jer takve knjige pomažu mladim ljudima ući u život, spoznati ga i živjeti u svijetu kakav on zaista jest, bez uljepšavanja i idealiziranja. S obzirom da su tabu teme upravo ono s čime se mladi u današnjem svijetu svakodnevno susreću i upravo ih te mračne teme muče, mladi se čitanjem takvih djela mogu poistovjetiti s osjećajima i razmišljanjima literarnih junaka ili, naprosto, samo shvatiti da nisu jedini koji se s takvim problemima susreću. Osim toga, takva djela mogu imati pozitivan utjecaj na mlade u razvijanju moralnih vrijednosti, kao i pomoći im u, za današnju mladež teškom i dugotrajnom, procesu sazrijevanja i odrastanja.

2. TABU TEME U HRVATSKOJ KNJIŽEVNOSTI ZA MLADEŽ

U suvremenoj hrvatskoj književnosti za mladež, pisci problematiziraju različite teme. Kao moderni antipedagoški i antimoralistički pjesnik, Tito Bilopavlović, navijestio je rušenje tabu tema šaljivim pjesmama u hrvatskoj dječjoj književnosti. No s obzirom na prirodu poezije, koja može mnogo toga nagovijestiti i ostaviti neizrečenim do kraja, prozaisti su odlučili progovoriti o misterioznim temama i pokušali odgovoriti na aktualna dječja pitanja. (Težak, 2002) Na taj su način dotaknute brojne teme o kojima se do tada nije pisalo, a djeci i mladima su zanimljive jer progovoraju upravo o onome s čime se oni suočavaju. Hranjec navodi da su između više tematskih kompleksa tri najistaknutije, a to su teme erotike (seksa), Boga i droge. (Hranjec, 2002)

Suvremeni hrvatski dječji pisci ne zaobilaze erotske teme, već posežu za aluzivnim rješenjima zbog čitateljeve dobi. Zvonimir Balog pisac je djela *Bosonogi general*, u kojemu opisuje svakodnevne osobne dječjačke dogodovštine. Životom u ruralnoj stvarnosti dijete spoznaje i stječe iskustva o životu, često na vrlo izravan način, pa tako dječak Škvarc stječe takozvana seksualna iskustva promatrajući domaći životinjski svijet i spoznaje kako dolazi do života. (Hranjec, 2002) Mario Šarić, autor romana *Trešnjevačke trešnje*, progovara o igrama i nestašlucima trešnjevačkih mališana, školskim nepodopštinama, sukobima dječjačkih bandi, ali i o važnim životnim spoznajama o kojima mališani raspravljaju. U tom romanu pokušava se odgonetnuti čarolija dolaska na svijet, no odgovor na to pitanje mladi čitatelji nisu dobili u tom romanu nego tek osam godina poslije u romanu *Tko vjeruje u rode još*, autorice Nade Mihoković-Kumrić. U tom je romanu junak ljudski embrij u maternici, a zatim fetus. „Na vrlo domišljat način autorica vjerovanju o rodama koje spuštaju djecu u zavežljaju kroz dimnjak, suprotstavlja istinu o pojavama začeca, trudnoće i rođenja.“ (Težak, 2002, str.28) I Balog i Šarić aktualiziraju pitanja humorom pa se tako potvrđuje još jedna funkcija humora u dječjoj književnosti, a to je da se odgovori djetetu sugeriraju kroz smijeh. (Hranjec, 2002) Osim spomenutih autora, Tito Bilopavlović u svojoj pjesmi *Tata je glavni*, iz zbirke *Oprostite, volim vas*, upotrebljava dijelom izravne odgovore. Njegov dječak, za razliku od prethodnih spomenutih dječaka u djelima Zvonimira Baloga i Maria Šarića, uvjeren je u posve

drugačiju priču o dolasku na svijet, koja ostaje u okvirima dječakoga iskustva i dječjega jezika. (Hranjec, 2002)

Sljedeći tematski kompleks jest Bog i Božja riječ. Pisale su se knjižice za mlađu, predškolsku i prvoškolsku dob (slikovnice i pričice) kojima je populariziran, prepričan ili prepjevan neki općepoznati biblijski događaj. *Pusa od krampusa* Zvonimira Baloga, *Dan kada se rodio Isus* Hrvoje Hitreca, *Sveta Lucija* Božidara Prosenjaka, *Uskrsna priča* Sunčeva glasnika Vjekoslava Bobana, *Svjetličica* Sonje Tomić samo su neki od primjera koji progovaraju o temi Boga. Roman *Dekameron za golobrade pustolove*, autora Želimira Ciglara, dobio je nagradu „Mato Lovrak“, a temelji se na nekima od Deset božjih zapovijedi koje funkcioniraju kao podnaslovi.

Treći tematski kompleks o kojemu se nerado piše, a sve prisutniji je i vrlo ozbiljan problem s kojim se današnje društvo susreće jer kao žrtve najčešće uzima mlađe generacije, jest, naravno, droga. Djela *Čarobni prosjak* Sunčane Škrinjarić i *Kad pobijedi ljubav* Maje Brajko-Livaković progovaraju, osim o temi droge, i o temi prosjačenja, koja je također tabuizirana. Oba djela polaze od obitelji, kao osnovnom temelju društva, a kad taj temelj pukne ili uopće ne postoji, tada vrlo brzo i vješto droga ulazi u živote i postepeno ih počne uništavati, iz dana u dan, svakim danom sve više i jače. Autorice su ovim djelima ukazale na problem narkomanije današnjega društva s težnjom da se društvo trgne i učini nešto po tom pitanju. Osim spomenutih autorica, o problemu droge progovara i spisateljica Nada Mihelčić u romanu *Zeleni pas*.

Osim navedenih najčešćih tematskih kompleksa, hrvatski autori pišu i o tabuiziranim temama kao što su teške bolesti (Šime Storić: *Poljubit ću je uskoro možda*, Zoran Pongrašić: *Gumi-gumi ili djevojčica koja ja preskočila nebesa*), obiteljska problematika (Ana Đokić-Pongrašić: *Zoe, djevojčica s vrha nebodera*).

3. STVARALAŠTVO IVONE ŠAJATOVIĆ

Ivona Šajatović rođena je 18. svibnja 1975. godine u Koprivnici, a djetinjstvo je provela u Lepavini, gdje i danas žive njezini roditelji i brat. Osnovnu školu završila je u Sokolovcu, a srednju ekonomsku školu u rodnoj Koprivnici. Tijekom osnovne škole objavila je svoje prve radove u Modroj Lasti, a u sedamnaestoj godini dobila je 2. nagradu na natječaju Koprivničko-križevačke županije za mlade pjesnike. Godine 2002. dobiva nagradu *Ivana Brlić Mažuranić* za svoj prvi detekcijski roman za djecu *Tajna ogrlice sa sedam rubina*, a godinu poslije za isti roman dobiva i nagradu *Mato Lovrak*. 2009. godine ponovno dobiva nagradu *Ivana Brlić Mažuranić*, no ovoga puta za roman *Pazite kako igrate*, koji obrađuje temu djece smještene u udomiteljske obitelji.

Spisateljica o sebi navodi: „Pisanje mi je za sada samo hobi, voljela bih jednog dana biti profesionalna književnica, pa iako sam zbog vrijednosti koje promičem u svojim romanima za djecu okarakterizirana kao socijalno angažirani pisac, ja samo želim stvarati tekstove koji će zvesti čitatelja svojom pričom i u kojima će uživati jednako kao što ja osobno uživam u svojim omiljenim piscima.“ (Šajatović, 2011b).

O Ivoni Šajatović piše Diana Zalar u zborniku *Dijalog među generacijama u književnosti za mladež*, koji je priredila Ranka Javor. Diana Zalar za Ivonu Šajatović govori da je suvremena spisateljica, čija se suvremenost razotkriva u tematici koju odabire, kao što su seksualno nasilje u obitelji, udomiteljstvo, skrbništvo i posvajanje djece, ovisnost o drogama i slično. „Ivona se na osebani način igra elementima raznih žanrova.“ (Zalar, 2012, str. 46) Ivona Šajatović prvo objavljuje u izrazito trivijalnom žanru – ljubavnom romanu s neočekivano ozbiljno tematikom. U tom razdoblju autorica je napisala romane: *Ljubavnici iz Zinober bara*, *Žudnja u prozoru*. Detekcijski roman za djecu, *Ogrlica sa sedam rubina*, specifične je strukture jer autorica rabi paralelizam radnji i promjenu mjesta zbivanja iznenadnim prekidima i počecima *in medias res*, nagomilavanje likova od kojih je većina u nekom međusobnom odnosu, bilo rodbinskom ili poslovnom, te pomicanje perspektiva tipičnim detektivskim instrumentarijem. Roman *Strogo povjerljivo: obitelj Barić*, koji govori o temi seksualnog zlostavljanja u obitelji, jest zapravo priča „poput krika zatvorenika u strašnoj samici, krika koji nitko zapravo ne čuje“ (Zalar, 2012, str.47).

Zalar navodi da je žanrovsko određenje ovog romana socijalni roman, a uže gledano može ga se nazvati romanom krika. Roman *Pazite kako igrate* žanrovski je određen kao socijalni roman za mlade, a govori o odraslima koji se brinu za djecu isključivo iz osobnoga interesa, odnosno zbog društvenog ugleda i novca, što ljubav prema djeci i odgoju u potpunosti isključuje. Taj je roman upozorenje djeci da im nema pravoga uporišta osim onoga u njima samima. U njezinim je djelima jasno vidljiv interes za životne probleme djece i mladih, zbog čega se hrabro suočava i s najzahtjevnijim temama, a naslove svojih djela bira s velikom pažnjom. „Ivona Šajatović suvremenom djetetu želi dati puno veću odgovornost i ulogu u upravljanju vlastitim životom, nego što bi čitatelj očekivao. Kad pročitamo dnevne novine i nađemo zapis o djevojčici koju je sud pravomoćno po drugi puta dodijelio roditelju silovatelju, unatoč nastojanjima ljudi koji se bore za ostatke njena djetinjstva, bojim se da nećemo imati dileme ima li Ivona pravo ili ne. U odustajanju od klasičnog sretnog završetka koji zbližava odrasle i dječje likove ne vidim samo nastavak žanrovske igre Ivone Šajatović, već i njenu spisateljsku iskrenost. U ovom slučaju teško bi i bilo pronaći završetak takvog tipa, a da ne bude sladunjav i neuvjerljiv.“ (Zalar, 2012, str.48).

4. ANALIZA ROMANA *Strogo povjerljivo: obitelj Barić*

Roman *Strogo povjerljivo: obitelj Barić* priča je o jedanaestogodišnjoj djevojčici Katji iz obitelji Barić, koja živi u Rijeci u stanu gradskog nebodera sa svojim roditeljima. Nije ovo još jedna u nizu priča o sretnom i bezbrižnom djetinjstvu zaigrane i vesele djevojčice, već surova i teška priča o djevojčici koju seksualno zlostavlja vlastiti otac, o djevojčici koja je u potpunosti lišena majčinske ljubavi, topline i zaštite, o djevojčici koja svoj mir pronalazi u dubokom bunaru u kojem ju je sve prestalo boljeti, o djevojčici čiji je suicid zataškan zbog visokoga političkog položaja njezina oca, točnije rečeno silovatelja.

Katja je jedanaestogodišnjakinja koja svoje dane provodi sa Zokijem, godinu dana mlađim prijateljem. Njih dvoje provode vrijeme zajedno pomažući Desi, Zokijevoj pomajci, u dijeljenju letaka za njezinu agenciju koja se bavi spajanjem parova. Osim toga, njih su dvoje živjeli u istome neboderu. Katja je bila kći sve poznatijeg lokalnog političara i neuspješne i psihički nestabilne slikarice, koja nikada nije postigla ništa značajnije od jedne nezapažene izložbe u Zagrebu. „Tata je bio pričljiv i podosta nervozan čovjek, dok je mama bila pretjerano nježna i šutljiva žena, uvijek pomalo zamišljena i odsutna.“ (Šajatović, 2012, str.8) Otac je zbog posla često izbivao iz kuće, a majka je puno spavala, gledala ispred sebe i šutjela, a često bi šutnju iznenada zamijenili ispadi bijesa. Katja je u svome životu imala Ljiljanu, kojoj je bila privržena više nego svojim roditeljima, što i nije začuđujuće s obzirom da je Ljiljana više brinula o Katji no njezini vlastiti roditelji: „Ljiljana je bila njihova kućna pomoćnica, neudana četrdesetgodišnja djevojka koja je za život zarađivala čisteći i kuhajući njezinoj tročlanoj obitelji i izrađujući bižuteriju za jednu suvenirnicu u Opatiji.“ (Šajatović, 2012, str.7) Ljiljana je pri hodu šepala zbog toga što joj je jedna noga bila kraća od druge te su ju djeca iz naselja prozvali Šepava Ljiljana, što je Katju ljutilo, jer ju je ona od milja zvala Lili.

Katjina je obitelj u javnosti morala ostavljati dojam sretne i funkcionalne obitelji, što je bilo daleko od onoga što se zapravo događalo u četiri zida stana obitelji Barić, skriveno od očiju javnosti: „Jednom se je potužila tati, a on joj je tada rekao da nikada nikome ne smije pričati o tome, čak ni Zokiju, jer da je to njihova obiteljska stvar i da je mama takva jer je nesretna, ali da će sve biti bolje kad njegovu stranku izaberu na idućim izborima i kad dobiju novi stan i presele se iz te odvratne

zgrade. Rekao je da će i mami biti bolje i da će sve biti bolje, samo da mora biti još malo strpljiva i šutjeti, jer kad bi ljudi čuli da je mama bolesna nitko ga ne bi htio birati na izborima i onda bi sve propalo.“ (Šajatović, 2012, str.9) Svađe između njezinih roditelja postajale su svakodnevice. Tijekom boravka na božićnom plesu sa svojim roditeljima, promatrajući druge obitelji s djecom, Katja se pitala „svađaju li se i njihovi roditelji iza zidova stanova i je li koji od tih stričeka s kravatama isto kao i njezin tata nosio svoju ženu na rukama u bolnicu samo zato što je nesretna, iako na ovakvim skupovima to nitko ne bi rekao.“ (Šajatović, 2012, str.25) Otac je majci predbacivao sve češće zbog njezina izgleda, zbog škole slikanja na svili koju je otvorila i novca koji je potrošila na to. Pred sam Božić, otac je Katji obznanio da mama odlazi u bolnicu u Švicarsku na dva tjedna, no to, naravno, nije smjela nikome spomenuti jer su se bližili izbori te ju je upozorio da ako je i bude bilo tko pitao za mamu neka kaže da je otišla s tetom na skijanje. Mama se iz Švicarske vratila tek u veljači, no napretka u njezinom zdravstvenom stanju nije bilo. Te iste večeri počeli su se svađati već nakon nekoliko riječi, a ovog puta je razlog bio mamina škola slikanja koju je htjela i dalje voditi, a otac se žestoko tome protivio. Nekoliko dana poslije posvađali su se zbog djedove godišnjice smrti jer Katjina majka nije htjela poći zbog lošeg odnosa s Katjinom bakom, koju je nazivala vješticom. Katjina je majka prije kakvih političkih skupova na kojima se morala pojaviti sa svojim suprugom i ostaviti dojam uzorne i sretne supruge, kako ne bi političku karijeru svog supruga dovela u pitanje, popila nekoliko tableta od kojih se činila posve normalnom: „Mama ih čeka na Kantridi i Katja vidi da joj je kosa porasla za ovih mjesec dana, da oko vrata ima maramu od svile koju je sama oslikala prije nekoliko mjeseci, da prima tatu ispod ruke. Uzorni bračni par Barić. Katja se mogla okladiti da je mama progutala punu šaku svojih tableta da bi se mogla ovako smiješiti i veselo čavrljati s ljudima koji su im prilazili.“ (Šajatović, 2012, str.100)

Katjini roditelji su se izrazito protivili Katjinu druženju sa Zokijem, dječakom koji je kao mali obolio od leukemije zbog čega je ostao bez kose i još uvijek mora uzimati lijekove. Katja i Zoki upoznali su se unazad četiri godine, dok je Zoki sjedio ispred Katjine zgrade na betonskom zidiću, čekajući tatu. Njegov je otac, inače pomorac, zalazio u Desinu agenciju ne bi li pronašao novu suprugu, a ujedno i ženu koja bi pazila na Zokija jer je on uskoro odlazio na brod. Jednog dana njegov otac i Desa, vlasnica agencije, odlučili su se vjenčati te je Desa preuzela brigu o Zokiju

kada je njegov otac pošao na brod. Tada se Zoki doselio u Desin stan na četrnaestom katu nebodera, u kojemu je i Katja živjela. No mjesec dana kasnije Desa i Zoki primili su telegram u kojem ih je posada broda obavijestila da se Desin suprug i Zokijev otac utopio, nagnuvši se neoprezno preko ograde na palubi. Zoki je Katji bio poput mlađeg brata: „Bio je godinu dana mlađi i puno manji od nje, jer su ga godine provedene u bolnici malo omele u tjelesnom razvoju, i Katja je uvijek prema njemu osjećala neku prikrivenu nježnost i želju da ga zaštititi, kao da joj je mlađi brat kojega nikada nije imala, a tako ga je silno željela.“ (Šajatović, 2012, str.24) Iako su se njezini roditelji tome protivili, Katja je gotovo sve svoje slobodno vrijeme provodila sa Zokijem, ili u Desinoj agenciji ili hodajući po gradu. Osim toga, pomagala mu je oko pisanja zadaća. „Katja je bila pametna i imala je same petice. Uvijek mu je pisala tako zanimljive zadaćnice da je čak i on ponekad dobio peticu. Ona ga je htjela za prijatelja iako ga svi u školi zovu ćelavi Zoki, a njoj govore da bi mogla biti manekenka samo kad bi htjela.“ (Šajatović, 2012, str.23)

Jednog su se dana, Katja i Zoki dosjetili potajno spojiti Ljiljanu sa Silvijem, njihovim susjedom s četrnaestoga kata, sramežljivim pedesetogodišnjakom, koji je u potrazi za svojom srodnom dušom od samog otvorenja Desine agencije. Prva dva pokušaja bila su neuspješna jer se Ljiljana i Silvijo nisu uspjeli sreći, kao što su to Katja i Zoki planirali. No, onda su se, potpuno iznenada i neplanirano, na badnju večer sreli u dizalu i nisu ni slutili da će im se upravo od te večeri promijeniti život jer su pronašli jedno drugo, a sve zahvaljujući zelenom karo kaputu koji je Ljiljana te večeri nosila, a za koji je Katja upozorila Silvija da upravo žena njegovog života nosi zeleni karo kaput.

One badnje večeri kada se Katjin otac vratio iz Zagreba kamo je vozio Katjinu majku na vlak za Švicarsku, počinje Katjin surov put patnje i boli, kakav nije zaslužilo nijedno dijete nikada. Katja je bila žalosna što nemaju bor ni kolače pa se odlučila iskušati u pečenju kolača, uz Ljiljaninu pomoć, koja je odmah pri povratku Katjina oca otišla, a osim kolača, složila je i pladanj s pršutom, sirom i maslinama te ga odnijela na stakleni stolić na kojem je tata držao viski. Katja je primijetila da je otac pripit te je odlučila otići u svoju sobu, no otac ju je pozvao k sebi i povukao ju sebi na krilo. Otvorio je kutijicu u kojoj je bio zlatni bedž medvjedića, koji joj je kupio za Božić, što je Katju razveselilo. Zatim ju je počeo milovati rukom pa kosi i ljubiti je po licu vlažnim poljupcima koje je Katja mrzila. Pokušala se osloboditi, no

otac ju je zgrabio s obadvije ruke i nastavio prislanjati svoje usne na njezine i govoriti joj da ona neće biti poput majke i da će mu pokloniti nešto lijepo za Božić jer je ona njegova poslušna djevojčica. Zatim je osjetila bolni udarac koljena o parket jer ju je iznenada gurnuo s krila, držeći je lijevom rukom za rame i potom je podignula glavu: „Vidjela je da otac slobodnom desnom rukom otkopčava šlic svojih na crtu izglačanih hlača i sledila se od užasa vidjevši da kroz rasporak bijelih gaća izvlači svoj nabrekli penis.“ (Šajatović, 2012, str.44) Počela se otimati, no njegovi su se prsti čvrsto zarili u njezino desno rame i vukli je prema naprijed, navlačio je njenu glavu na svoje tijelo, sve brže i jače, govoreći joj pritom kako je ona njegova ljepotica, kako ga ona voli. „Činilo joj se da joj se rubovi usana deru poput tankog papira i da ona masa u njezinim ustima postaje sve veća i veća, gurajući joj oči prema van sa svakim naglim trzajem kojim se očevo tijelo zabijalo u njeno lice. Zjenice su joj se unatoč drmusanju ukočile i odjednom je svud nastala tama. Više ništa nije vidjela osim sićušnih iskrica koje su rasprskavale i opet pojavljivale praćene očevim sve glasnijim stenjanjem koje je odjednom preraslo u grčevit hropac i tada su joj usta oslobođena da udahne zrak. Nešto gusto i ljigavo joj se cijedilo niz otečeni jezik i kada je udahnula da zagrabi kisik tijelo joj je poletjelo kroz neki skliski tunel i propalo u ništavilo.“ (Šajatović, 2012, str.45) Katja se onesvijestila i njezino je tijelo bespomoćno ležalo na parketu, a otac se, nakon što je uspio zatvoriti šlic, sagnuo i odnio ju u njezinu sobu. Katja se probudila na božićno jutro i počela uvjeravati samu sebe da je sve to sanjala. Otac je otvorio vrata sobe i rekao joj da je pripremio doručak. Katja je otišla u kupaonicu, umila se i oprala zube te primijetila bijeli sasušeni trag oko usana, no nastojala se uvjeriti da se to nije dobro oprala od tijesta. Katja je sjedila za stolom, gledala u njega i osjetila nekontrolirano drhtanje usana, a kada je on ustao od stola i krenuo u dnevni boravak, bila je sigurna da je noćas samo ružno sanjala. Sljedeći put kada će Katja shvatiti da nije ružno sanjala bio je 18.veljače, dan obljetnice smrti njezinog djeda. Otac se vratio kući, a majku nije mogao pronaći, nije bila u školi i tako su u stanu bili njih dvoje sami. Katja se otišla u sobu spremiti i kad je navukla čarape do koljena osjetila je da je netko promatra. Okrenula se prema vratima i ugledala tatu, koji ju je pitao hoće li obući bakinu haljinu i krenuo prema njoj govoreći joj kako ona uvijek čini ono što ga veseli. Gurao ju je prema krevetu dok se ona nije srušila na leđa i počeo je stiskati jednom rukom, a drugom je vukao njezine vunene čarape prema dolje i prstima počeo zavirivati u njezine bijele gaćice s ružičastim oblacima. Htjela je vikati da

prestane, ali glas jednostavno nije izlazio iz grla. „Već ju je drobio svojom težinom, dok joj je glava kao u zaklanog pileta visjela na jednu stranu, tupo zureći u košaru s krizantemama pokraj kreveta. Noge joj je razmaknuo svojim i ona je osjećala da joj prepone pucaju poput suhog triješća i da joj nešto oštro i tvrdo para tijelo na dvije polovice.“ (Šajatović, 2012, str.60) Katja je osjećala nepodnošljivu bol tijekom koje je osjetila kako lebdi prema plafonu i s visine gleda u djevojčicu koja je dolje u krevetu umirala. „A onda je iznenada opet pala kroz mrak i opet je ležala na krevetu, opet je sve boljelo i tata je stajao kraj nje i govorio joj neka se opere i obuče jer moraju krenuti na groblje. Dok je izašao iz njezine sobe, gledala je u svoje razmaknute tanke bijele butine po kojima se na mjestima crvenila krv i sluz i iznenada je potrčala u kupaonicu, iako su joj noge bile slabe i počela poput robota svojom ružičastom spužvom za pranje trljati tijelo toliko jako da joj se činilo da guli samu kožu, sve dok otac nije pred vratima počeo vikati da se požuri jer da će zakasnuti i ona je od straha da opet ne uđe unutra pograbila ručnik i na brzinu se obukla u haljinu koju joj je on ostavio pred vratima.“ (Šajatović, 2012, str.60) Nakon toga dana, više ništa nije bilo lako. Ni ići u školu, ni družiti se sa Zokijem, pa čak ni jesti, kao ni spavati. Sve se preokrenulo. Katja je u sebi počela umirati. Noću je sanjala bijele krizanteme i budila se znojna, grozničava i vruća. Prvih pet dana nakon djedove obljetnice smrti imala je temperaturu više od 40 C te nije išla u školu. Zoki ju je odmah prvog dana posjetio kad nije došla u školu, no ona ga je samo gledala kao da gleda kroz njega. Katja je samo htjela biti u četiri zida svoje sobe, bez ičijih pogleda i pitanja jer se bojala da će netko saznati za ono što je proživjela. „Bila je sama i morala je ostati sama da nitko ne sazna, da nitko ne shvati jer bi umrla od srama, umrla od krivnje, umrla i po drugi put.“ (Šajatović, 2012, str.63) Od tada je Katjin život postao iščekivanje. Katja je svaki dan provela iščekivajući kada će joj se otac ponovno približiti i nanositi joj bol. S mukom je i u grču odlazila je u školu, pisala zadaće, učila za testove, oblačila se i na silu se smijala Ljiljani kada bi joj ona spomenula svog zaručnika Silvija. Predosjećala je da će se to ponoviti kad-tad. I ponovilo se. Dogodilo se ponovno za njegov rođendan. Katja je došla iz škole i zatekla ga u dnevnom boravku te ju je upitao hoće li ga usrećiti za rođendan. Katja ponovno nije mogla izgovoriti nijednu riječ, nije mogla odmahnuti glavom, kao da ju tijelo izdaje svaki put kada se želi boriti. Katja je ponovno lebdjela zrakom i gledala u onu mrtvu djevojčicu ispod sebe po kojoj je ponovno bacala krizanteme. I tako do trenutka dok nije pala ponovno natrag u dnevnu sobu. Ona je ležala na podu dnevne

sobe kada je u stan ušla mama, koja nije ni primijetila da Katja leži na podu: „Kad je ponovno pala kroz mračni tunel natrag u dnevnu sobu, mama je ulazila kroz hodnik i nosila veliki paket u sjajnom papiru. Tata je stajao na vratima i primao njezine puse, a Katja je još uvijek ležala na podu, nogu raširenih i trenirke neuredno navučene na tijelo, ali mama uopće nije gledala u nju, samo je otišla u kuhinju.“ (Šajatović, 2012, str.66) Katjina majka nije pokazivala nikakav interes za nju, nije joj posvećivala pažnju, a kamoli da bi primijetila da se nešto događa s njezinom kćeri ili joj pokušala pomoći jer je ona vidjela samo sebe i svoju patnju. Zatim su se ovakvi prizori počeli ponavljati dva do tri puta mjesečno. Katja je pred drugima glumila da je sve u redu, mogla je nekako, ali kad je ostala sama, imala bi čudne napadaje. Čula bi glasove, micala usnama. Osjećala je da joj tijelo gori te bi počela neutješno plakati, što bi ponekad trajalo i po sat vremena. U majčinoj blizini je ponekad osjećala bijes, pitajući se zar ona ne vidi njezine natečene vjeđe od čestog plača. Katja je vjerovala da ju je majka mogla spasiti da je htjela, mogla ju je pitati, ali to se nikada nije dogodilo. I kada bi Katja pokušavala svratiti njezinu pažnju na sebe, nije uspijevala. Katja ju je počela mrziti jer ju je vlastita majka napustila i izdala. „Daj, Katja ili prestani cmizdriti ili idi u svoju sobu, sad me već stvarno iritiraš. Jadno, dijete, i ti ćeš jednog dana poludjeti kao i ja. – rekla je bez trunke emocija i nastavila čitati dok je Katja pokušavala ustati, gubeći od iscrpljujućeg plača ravnotežu, i otišla u sobu.“ (Šajatović, 2012, str.71) Ljiljana, kućna pomoćnica obitelji Barić, nakon zaruka u svibnju počela je dolaziti samo dva puta tjedno kod njih te je najavila kako od srpnja više neće dolaziti uopće jer će se vjenčati sa svojim zaručnikom Silvijom. Ta je vijest Katju razveselila jer se Katja bojala kako bi Ljiljana mogla otkriti njezinu tajnu jer ju je stalno zapitkivala zašto je plakala i zašto svakim danom sve manje jede. Što se tiče odnosa sa Zokijem, Katja ga je izbjegavala i stalno se izgovarala da se njezin tata ljuti kada ju vidi s njim. Katja je posljednjeg dana u svibnju napunila dvanaest godina. Mama joj je pripremila vrećicu s bombonima kako bi počastila prijatelje u razredu. Vrećica je bila toliko puna bombona da ju je Katja jedva nosila, a tome je bilo tako zato što su njezini roditelji htjeli da njihova kći bude u svemu najbolja. Roditelji su joj htjeli čak i pripremiti proslavu rođendana, no Katja je uporno i tvrdoglavo odbijala taj prijedlog. Katja je tijekom sata matematike zamolila profesora da podijeli bombone učenicima. Hodala je od klupe do klupe dijeleći bombone i bezvoljno se smiješeći. Došavši do Maje, koja joj se izrugivala zbog ruže koju joj je poklonio Zoki i koja ju je uvijek zadirkivala zbog Zokija i njihovoga

prijateljstva, Katji je to bila iskra koja ju je rasplamsala te je ispustila vrećicu iz desne ruke i svom snagom zamahnula tom rukom i udarila Maji dva šamara: „Pljus! – Prsti su joj se zalijepili za Majino lice. Jednom, pa još jednom. Sve glave su se okrneule prema njima, dok je profesor naglo ustao.“ (Šajatović, 2012, str.76) Profesor je Katju poslao školskom psihologu. Gospođa psiholog bila je tridesetogodišnjakinja koja je u njihovoj školi počela raditi prije nekoliko mjeseci. Ovo je Katji bio drugi posjet psihologinji u mjesec dana. Prvi put je bila dva tjedna ranije kad ju je jedan dječak iz razreda na satu likovne kulture zadirkivao da njezina mama umišlja da je slikarica, a da je obična glupača, na što je Katja planula, kao da je to bio način da iz sebe izbacij gnjev i bijes koji ju je razarao i činio nervoznom, te je primila njegovu sliku, izderala je na sitne komadiće i bacila mu je u lice. Taj je put psihologinja pokazala razumijevanje za Katjin postupak i nije shvatila previše ozbiljno Katjin ispad, no ovoga je puta, nakon što je Katja ispričala što se dogodilo, pažljivije pogledala Katju. Katja je bila visoka i mršava, te je psihologinja pomislila da bi se kod nje moglo raditi i o nekom poremećaju u prehrani. Promatrajući Katjino lice koje je bilo u grču i oči koje su bile previše mutne za jedno zdravo i veselo dijete, psihologinja je odlučila posvetiti joj malo više pažnje. Počela joj je postavljati razna pitanja, primjerice koje joj je omiljeno jelo, koliko im često dolaze prijatelji u posjet, pomaže li mami u kuninji i slično. Na pitanja o obitelji Katja je najčešće odgovarala s ne znam, što je psihologinju zaintrigiralo jer su druga djeca obično voljela pričati o svojim obiteljima. Iako je u početku pomislila na poremećaj u prehrani, slušajući Katjine odgovore, psihologinja je počela sumnjati u pravome smjeru, a kako bi to potvrdila predložila je Katji igru „Što bi kad...“ te joj je postavila pitanje što bi učinila kada bi vidjela tatu golog. „Katja se ukočila i prostrijelila je pogledom. U trenu je shvatila da je prevarena i da su sva ona pitanja koja joj je psihologica postavila zamka koja ju je trebala navesti da prizna njihovu tajnu. Minutu nije ni trepnula dok se nešto borilo u njoj.“ (Šajatović, 2012, str.80) Katjina je reakcija na to pitanje psihologinji potvrdila njezine sumnje, shvatila je da je Katja seksualno zlostavljano dijete. Iako se trudila navesti Katju da joj prizna, da joj kaže sve što ju muči, da joj kaže što se događa u njezinoj obitelji, Katja je sve nijekala trudeći se pritom da ne zaplače te je na zvuk školskog zvona istrčala na hodnik. Psihologinja je prenijela ravnatelju svoje sumnje, a on je bio uvjeren da je sve to ona samo umislila. Nakon što je ravnatelj odbio sve njene prijedloge pomoću kojih je psihologinja željela dokazati Katjino stanje, odlučila je posjetiti Katjinu

obitelj. Psihologinja je mami ispričala blažu verziju onoga što se dogodilo u školi. A na pitanja o Katjinim promjenama raspoloženja, Katjinom odnosu s ocem i slično, mama je odlično glumila izgovarajući usporeno rečenice pune laži. Psihologinja je nakon posjeta obitelji Barić shvatila obiteljsku situaciju i razotkrila njihov lažan paravan sretne i savršene obitelji: „K vragu i savršena obitelj! Mati je istabletirana, oca nikada nema kod kuće, a mala ima školske simptome zlostavljanog djeteta.“ (Šajatović, 2012, str.87) Psihologinja je bila prva osoba koja je otkrila Katjinu tajnu. U žarkoj želji i osjećaju dužnosti da joj pomogne, naišla je na prepreku koja bi je koštala gubitka posla. Ravnatelj joj je napričao priče kako je Katja dijete važnog političara i zaprijetio joj da će ostati bez posla. Psihologinja je tada zastala na svom putu da izbavi Katju iz pakla u kojemu živi i pomogne joj; morala je šutjeti o zločinu koji je znala da se događa, a nije joj bilo dopušteno ikome reći išta o tome, morala se praviti kao da ništa ne zna i kao da je s Katjom sve u redu. Katja je jedva dočekala završetak nastave kako više ne bi na hodniku sretala psihologinju. Bližio se i početak srpnja kada ni Ljiljana više neće dolaziti. Katja je osjećala s jedne strane tugu, a s druge olakšanje jer će biti posve sama kao Pale sam na svijetu i osjećat će se kao on, ali barem će biti sigurna da se neće nikome odati svojim psihičkim ispadima koje je ponekad bilo nemoguće kontrolirati. Iako su počeli praznici, Katja nije odlazila na kupanje. Bojala se da će svi na njezinom tijelu primijetiti i shvatiti što joj tata radi kada su sami kod kuće. Jednog je lipanjskog popodneva Ljiljana skuhala ručak i otišla ostavivši Katju koja je zaspala u dnevnom boravku na dvosjedu, ne znajući da će za nekoliko minuta ponovno umrijeti još jednom, a u isto vrijeme ostati živom. „Otac je ušao petnaest minuta nakon što je Ljiljana izašla i kad je Katja osjetila neki čudan pritisak kroz lagani san, već je bio na njoj, već joj je zadignuo ljetnu haljinicu i grubo vukao gaćice, natiskujući se u nju i derući joj međunožje kao i svaki put, nakon čega su joj ostajale tamne modrice na nogama, bijele krizanteme i mrtve djevojčice u snovima.“ (Šajatović, 2012, str.90) Ujedno, od tog popodneva njezinu tajnu nije više znala samo psihologinja, sada je za nju saznala i Ljiljana. Ljiljana je otključala vrata i ušla u stan ne želeći zvoniti s obzirom da je znala da Katja spava. Htjela ju je probuditi i reći kako su Zokija u nesvijesti odnosili na nosilima hitne pomoći, no nakon prizora koji je ugledala s vrata dnevnog boravka nije mogla izreći ni riječi, a kamoli ono zbog čega je i došla. „Brzo je prošla hodnik vukući teško svoju kraću nogu, a onda naglo zastala na vratima dnevnog boravka. Barić je natiskivao svoje tijelo na malu Katju, a ona je šutjela i nije se micala ispod njega.

Zacrnilo joj se pred očima i brzo se primila za dovratak da ne padne, a kad joj se za sekundu vratila slika osjetila je mučninu kako joj se penje iz dna želuca na usta i prekrivši ih šakom, naglo se okrenula i izašla, a da je ni jedno od njih dvoje nije primijetilo.“ (Šajatović, 2012, str.91) Ljiljana je odjurila u Silvijev stan te je Silviju želeći, no ne mogavši reći nešto tako užasno, rekla kako se Zoki srušio. Silvijo je želio poći za njima, no i javiti Katji. Prije nego što je Ljiljana uspjela reagirati, on je već pozvonio na vrata obitelji Barić, koja je otvorio, upravo Barić. Silvijo mu je rekao da prenese Katji da su Zokija odvezli u bolnicu, a Katja je, čuvši Silvijeve riječi, potrčala i krenula za njima u dizalo. Drhteći cijelim tijelom, ispitivala je Silvija i Ljiljanu kako se to dogodilo, a Ljiljana je samo gledala u nju, u djevojčicu s kojom je provela nekoliko godina. Tijekom vožnje u autu, Ljiljana je i dalje nastavila gledati u rub njezine cvjetne haljine ne mogavši prestati razmišljati o onome što je vidjela, nikako ne mogavši priznati sebi da se to stvarno dogodilo i da se tako nešto uopće može bilo gdje dogoditi. Ljiljana tijekom svog čitavog života nije čula za pojam seksualnog zlostavljanja, osim ponekad na televiziji, a zapravo joj se to već nekoliko mjeseci unatrag događalo toliko blizu i toga je dana postala svjedokom tog surovog, bezosjećajnog, ubojitog i bolnog čina. Ljiljana nije mogla vjerovati kako Katja može mirno sjediti s njima u autu i ne vrištati od užasa. Došavši u bolnicu, Katja je počela neutješno plakati i govoriti kako ne želi da Zoki umre, a potom je izgubila svijest. Sestra je dotrčala s injekcijom za smirenje i Katja se osvijestila. Nekoliko minuta poslije doktor je obznanio da to što se Zoki srušio jest znak da mu je krv ozdravila i da je tijelo počelo odbacivati lijekove koje je do tada trebao uzimati. Katja je potrčala k Zokiju u sobu i snažno ga zagrlila te mu rekla da će joj uvijek biti prijatelj i povukla se. Ljiljana je svakog sljedećeg dana od tog lipanjskog popodneva razmišljala upravo o tome danu i strašnome prizoru koji je vidjela u dnevnom boravku obitelji Barić, želeći Silviju reći sve što je vidjela, ali nije se mogla prisiliti izgovoriti nešto toliko odvratno i užasno, nastavivši se uvjeravati da je sve krivo shvatila. Jednog je jutra sreća Katjinu majku, koja joj je rekla kako je Katja otišla kod bake na praznike, a Ljiljana je vrlo dobro znala koliko je Katji baka odbojna, no pretpostavila je da je Katja možda kod bake otišla ne bi li pobjegla od oca i pronašla utočište i mir. Katja je provodila usamljene dane u bakinoj kući. Čak je i poželjela tamo ostati zauvijek, bez obzira na svakodnevno bakino prigovaranje i pričama o prošlosti i njihovoj obitelji. Katjin je otac nakon dva tjedna zatražio da se Katja vrati kući, no Katja je molila baku da ga nagovori da ostane još malo. Otac je,

kao pokorno i poslušno dijete, poslušao svoju majku i dopustio da Katja ostane kod nje. Katja je svakodnevno odlazila na malu, ograđenu privatnu plažu iza kuće i jedino se tamo usuđivala skinuti i malo plivati jer je tamo bila sigurna i zaštićena od tuđih pogleda. Došao je i 10. kolovoza kada se na Kantridi trebao održati predizborni skup očeve stranke, na koji je bila pozvana i Katjina baka, koja je Katji i sebi kupila nove haljine za tu prigodu. Baka je predvečer otišla u frizerski salon, a Katja je ostala sama u kući i počela se spremati za taj skup. Bilo je pola osam, kada je čula da se u dvorištu zaustavlja auto, a to je bio otac. Stigao je prije nego što se baka vratila od frizera. Katja je primijetila da je nervozan prije nastupa. Otac je pogledao na sat, povukao Katju za ruku prema kupaonici i Katji je bilo jasno što želi od nje. Zнала je da će ponovno iznova umrijeti. Govorio joj je kako će mu ona pomoći da se opusti, kako će ona pomoći tati da osvoji svijet, no Katja više nije čula što on govori, samo je vidjela kako miče usnama i otkopčava svoje hlače. „Nije čula što govori, ni vidjela micanje njegovih usana, samo je zurila u onu ogromnu odvratnu stvar koju joj je gurao prema ustima, stišćući joj jednom rukom vilice kako bi je natjerao da što jače otvori usta. Želudac joj se grčio i podrhtavao, usta su je boljela dok se nabijao skroz do grla, naprijed, natrag, naprijed, natrag... Čekala je da obamre, da odleti do stropa kao i svaki put, ali još je bila tu, još je osjećala mučnicu, još joj je rukama na sebe navlačio glavu zavrćući je kao da je poklopac na staklenci.“ (Šajatović, 2012, str.99) Otac je nakon toga izašao iz kupaonice i počinje razgovarati s bakom, koja je u tom trenutku stigla kući, kao da se ništa nije dogodilo. Nakon nekoliko trenutaka Katja je izašla iz kupaonice i osjećala je kao da joj je lice poput plastike, koje ne može pomaknuti. Krenuli su prema Kantridi, gdje ih je čekala majka. „Uzorni bračni par Barić. Katja se mogla okladiti da je mama progutala punu šaku svojih tableta da bi se mogla ovako smiješiti i veselo čavrljati s ljudima koji su im prilazili.“ (Šajatović, 2012, str.100) Tijekom govora njezina oca, Katja je iznenada ustala i krenula prema mikrofONU. Svi gledaju u nju, otac je probljedio, a organizatorima nije bilo jasno što se događa. Katja je stala pored oca i pokušala otvoriti usta, ne mogavši izgovoriti ni riječi. Otac se u tom trenutku snašao primivši je za ruku i predstavlja ju publici kao svoju kćer koju obožava, no istovremeno Katja osjeća kako ju stisak njegove ruke vraća natrag na stolac. Nakon održanih govora, neka je gospođa došla i pozvala uzvanike na ples pod zvijezdama te je dodala kako je te večeri Sv. Lovro, a postoji vjerovanje ljudi da ako na taj dan u odrazu vode u bunaru vide zvijezdu padalicu i požele želju da će im se ta želja i ostvariti. Katja je znala da u dvorištu Ljiljanine

stare kuće postoji bunar i krenula je prema izlazu sa stadiona. Vodila ju je nada da će joj zvijezda padalica ostvariti želju i počela je trčati prema autobusu. U to isto vrijeme, Ljiljana i Silvijo su kod kuće gledali emisiju o seksualno zlostavljanoj djeci što je potaknulo Ljiljanu da sve kaže Silviju o onom lipanjskom popodnevu kada je ušla u stan obitelji Barić i prizoru koji je vidjela. Silvijo je odlučno, uz suze, rekao da će sutra otići na policiju, ne znajući ni jedno ni drugo da će sutra biti prekasno za sve. Katja je u to isto vrijeme već bila u dvorištu Liljanine stare kuće i stajala naslonjena na bunar, želeći da padne barem jedna zvijezda. Katja se sve jače nagnjala nad bunar koji je bio u visini njezina struka, a voda unutra je bila toliko tamna da ju je bilo nemoguće razaznati. Cipele su joj se sklizale po rosnoj mahovini u podnožju bunara, no ona se nagnjala sve jače bojeći se da neće uspjeti uočiti odraz zvijezde padalice. „Odjednom je izgubila ravnotežu i osjetila kako joj se tijelo prebacuje preko betonskog ruba. Uplašena, glavom prema dolje, letjela je u mračan ponor sve dok se nije sudarila s tvrdom i hladnom površinom vode. Trajalo je samo minutu. Samo minuta je trebala svježoj bunarskoj vodi da joj iz prsa istisne sve iglice, sav onaj crni mulj, svu sluzavu bol i beznade koje joj se u njima natisnulo u dvanaest godina njezina života. Samo minutu, a onda je prestalo boljeti. Postala je lagana poput rođendanskog balona, praznog i lepršavog. Sve je isparavalo iz njezine svijesti velikom brzinom.“ (Šajatović, 2012, str.106) Katja je zauvijek sklopila svoje teške i tužne oči znajući da joj je želja ispunjena. Posljednje što je osjetila bile su tisuće zvijezda padalica koje su padale na njezino nasmiješeno lice. Tog je puta sve prestalo, zauvijek prestalo. Katja, nedužna dvanaestogodišnja djevojčica, morala je umrijeti ne bi li ju zauvijek prestalo boljeti. Od te noći više nikada nije morala gledati krizanteme i sanjati neostvarive snove.

Roman *Strogo povjerljivo: obitelj Barić* započinje predgovorom: „Istraživanja pokazuju da su svaka 4. djevojčica i svaki 6. dječak doživjeli neki oblik seksualnog zlostavljanja do 18.godine. 80% do 90% zlostavljača su djeci poznate osobe. Prema nekim procjenama, na jedno prijavljeno seksualno nasilje dolazi 10-20 neprijavljenih. Ovo je jedna takva priča... Svaka sličnost sa stvarnim osobama je slučajna.“ (Šajatović, 2012, str.5) Ovakvim prikazom stvarnih podataka, autorica je najavila tabuiziranu temu seksualnog nasilja u obitelji. Autorica doslovno, vrlo detaljno i bez uljepšavanja opisuje činove seksualnog zlostavljanja koje Katja doživljava od strane vlastitoga oca. Težište je na psihološkom proživljavanju glavne

junakinje. Autorica opisuje tužan i surov život djevojčice, koja nažalost završava tragično. Katja je zapravo žrtva seksualnog nasilja vlastitoga oca, dok je s majčine strane žrtva nasilja koje se manifestira u obliku zanemarivanja. Upravo zbog takvog majčinog odnosa prema njoj, Katja jednako krivi i majku i oca. Majku krivi zato što joj je mogla pomoći, no ona nije ništa učinila, ignorirala je sve Katjine znakove koje bi joj ona upućivala kako bi joj dala do znanja da pati. Tijekom cijele priče, Katja najvećim dijelom sebe smatra krivom za sve što joj otac radi.

U romanu je prikazano na koji se način društvo odnosi prema ovoj, sve prisutnijoj, no nedovoljno obrađenoj, problematici. Govori o problemu suvremenog društva, od kojeg ljudi bježe i okreću glavu misleći kako se to njih ne tiče. Upravo zbog nezrelosti i nespremnosti društva da se uhvati u koštac s takvim intrigantnim temama, autorica je imala problema s objavljivanjem djela jer nijedan veći izdavač nije htio objaviti rukopis zbog straha od reakcija dijela čitateljske publike. Autorica svjesno kritizira odnos odraslih prema onome što im se događa ispred očiju, a prave se da to ne vide ili ne žele vidjeti. Katja, kao žrtva seksualnog zlostavljanja, osjećala je sramotu misleći kako je ona jedina osoba kojoj se to događa i bojeći se da drugi to ne saznaju. Ona je osjećala sram i krivnju, a zapravo nije bila ništa kriva. Htjela je da to nikada nitko ne sazna. Osoba kojoj bi se čak i povjerala, rekla što je muči, s čime se suočava bila je njezina majka. No, majka je bila toliko nezainteresirana za Katju i njezine probleme da ju je zapravo i ignorirala, kao i njezine suze. Katja je silno željela da majka primijeti da ju nešto muči i da joj pokuša pomoći, trudila se privući njezinu pažnju, no bezuspješno. Majčin je nemar pokazao Katji da joj ona može, a ne želi pomoći. Prva osoba koja otkriva Katjinu mračnu tajnu jest školska psihologinja koja joj žarko želi pomoći i osjeća dužnost da joj pomogne, no zbog straha i ucjene ravnatelja da će izgubiti posao koji je jedva dobila, ona zastaje na pola puta praveći se kako je sve samo umislila i shvativši kako se prodala po prvi put u životu, no znajući kako to vjerojatno nije i posljednji. Ravnatelj je psihologinju ucjenio gubitkom posla objašnjavajući joj tko je zapravo Katjin otac i tako zapravo dao do znanja kako se ljudima koji su na takozvanom visokom društveno političkom položaju ne smije zadirati u privatni život, kako oni ne čine pogreške, njima je sve dopušteno i njihove postupke ne smiju preispitivati osobe koje se nalaze stepenicu, dvije ili nekoliko njih niže od njihove stepenice. Sljedeća osoba koja se suočila s Katjinom tajnom jest Ljiljana, njihova kućna pomoćnica, no ni ona nije reagirala na

vrijeme. Neiskusna, neobrazovana i neiskvarena kućna pomoćnica obitelji Barić tijekom cijelog svog života nije ni čula za pojam seksualnog zlostavljanja, a kamoli da bi pomislila kako se s time suočava tako joj bliska osoba, djevojčica koju ju voljela i brinula se o njoj kao da je njezina vlastita kći. Ne mogavši prihvatiti činjenicu da se to zaista događa Katji, Ljiljana nikome mogla reći niti ikako reagirati sve dok nije osvijestila činjenicu da seksualno nasilje zaista postoji u današnjem društvu, da se broj seksualno zlostavljane djece povećava i da su ljudi zakonom dužni prijaviti seksualno zlostavljanje maloljetnika. Tek nakon što je sve to osvijestila gledajući emisiju one kobne večeri u kolovozu, Ljiljana je sve rekla svome suprugu Silviju, koji je odlučio to sutradan prijaviti policiji, no ni jedno ni drugo nisu bili svjesni da će sutradan biti kasno za sve jer Katje više neće biti. Autorica indirektno iznosi kritiku onima koji su svjedočili tome što je Katja proživljavala i nisu joj pomogli, a mogli su i morali su. Da je bilo tko od njih pravodobno reagirao, Katja ne bi svoju utjehu i mir pronašla u dubokom, tamnom i hladnom bunaru.

5. ANALIZA ROMANA *Pazite kako igrate!*

Roman *Pazite kako igrate* priča je o troje adolescenata, Kaji, Jasmini i Bojanu, koji žive u udomiteljskoj obitelji Pere i Juliške Dangubić. Priča je to o troje adolescenata od kojih svatko od njih sanja neke svoje snove – Kaja želi da je usvoje plemeniti i brižni ljudi, Jasmina želi postati najljepša djevojka Koprivničko-križevačke županije, a Bojan želi postići uspjeh u prodaji računalne igrice koju je osmislio. Svaki od njih želi što prije napustiti tu udomiteljsku obitelj i tih „dvadeset kvadrata čistog jada“. (Šajatović, 2009, str.9) Svatko od njih ima nešto za što se nadaju da će ih izvući iz te kuće. „Jer sve troje imaju svoj izgužvani papir koji ih može odvesti iz ove sobice, papir u koji polažu sve nade. Jasmina ima svoj ugovor skriven na dnu ormara, Bojan u džepu čuva nažvrljane postavke nove igrice koju je osmislio i koju želi patentirati kako bi se obogatio prije osamnaeste, a Kaja ima svoj papir s tekstom koji će idući tjedan pročitati u kameru i koji bi joj mogao donijeti usvojenje, tako joj je bar Ljerka tajanstveno šapnula prije nekoliko dana.“ (Šajatović, 2009, str.28) Njih troje nisu braća i sestre, no s obzirom na zajednički život koji žive u udomiteljskoj obitelji i malu sobicu koju dijele, bez imalo osjećaja topline obiteljskoga doma, pažnje i potpunog nedostatka ljubavi i suosjećanja njihovih skrbnika, njih je život zapravo ujedinio i naučio da se jedni prema drugima odnose kao braća i sestre – da brinu jedni o drugima, da zaštite jedni druge, da budu podrška jedni drugima i da dijele svoje uspone i padove jedni s drugima. Svatko od njih troje živi svoju udomiteljsku priču, ali njihova se svakidašnjica isprepliće tako što si, upućeni jedno na drugo, međusobno pomažu i jedni drugima djeluju kao roditelji koji im nedostaju. (Hranjec, 2009, str.115) Ova priča „pokazuje odrasle koji se „brinu“ za djecu isključivo iz vlastitog probitka – zbog novca, društvenog ugleda, manipulacije u svrhu raznih osobnih interesa. Dakle, ljubav prema djeci i odgoju u punom smislu riječi posve su nepoznate kategorije ovakvim ljudima.“ (Zalar, 2012, str.47) Slična promišljanja iznosi i Stjepan Hranjec u pogovoru romana nazvanom *Čežnja zvana obitelj*. „A taj svijet odraslih ne mari, ili to čini formalno, za takva izgubljena mlada bića. Udomiteljima je samo do novca što će ga dobiti za „skrb“, Kunštekovi usvajanjem žele prije lokalnih izbora podići svoj društveni ugled, tobože kao veliki dobrotvorci, ravnateljica Centra za socijalnu skrb, Ljerka-zvjerka, manipulira štíćenicima i pomoću njih nastoji postići osobnu materijalnu korist, a u školi se nitko posebno ne bavi takvom djecom. Egoizam, osobni, materijalni interesi, iskorištavanje

djece i – što je najvažnije – gotovo potpuni nedostatak ljubavi i odgoja – obilježuje svijet djece koja su prepuštena udomiteljskoj brizi.“ (Hranjec, 2009, str.115) Prezime udomitelja Pere i Juliške Dangubić upućuje na dangube koji ne mare za djecu koju su udomili i koju bi trebali zaštititi, umjesto da ih iskorištavaju. Roman prikazuje likove odraslih koji se ne trude spoznati što misle i žele mladi, kao i ljude koji brinu o djeci bez roditelja koji potpuno zaboravljaju na osjećaje, želje i potrebe te djece. Jedini pozitivni odrasli lik jest ravnatelj škole, koji priznaje nedostatak iskrenog razgovora, no tada već biva prekasno. (Zalar, 2012) Glavna tema ovog romana jest problem udomljene djece. S obzirom na tematiku koju problematizira, žanrovsko određenje ovog romana jest socijalni roman za mlade. Diana Zalar smatra kako je upravo ovaj roman možda djelo s najboljim i najznakovitijim naslovom do sada. (Zalar, 2012) Hranjec ističe kompozicijsku čistoću romana, naglašava kako je priča jednostavno linearno organizirana, a određuje ga kao tinejdžerski roman, no ne kao onu vrstu tinejdžerskog romana koji zabavljачkim, ležernim i kolokvijalnim stilom nastoji privući čitateljevu pozornost. „Ta originalna priča istodobno dodiruje i nekoliko podtema: roman je i socijalni i društveni jer aktualizira i odnose među odraslim, povlaštenim, korumpiranim i nemoralnim pojedincima.“ (Hranjec, 2009, str.5) S obzirom na gorku životnu temu koju aktualizira, stil romana je i prilagođen temi. Što se tiče karaktera likova, vješto su oblikovani i dobro profilirani. Hranjec ističe kako je autorica izbjegla sve oblike patetičnosti i licemjerne površnosti, a što se s obzirom na tematiku moglo dogoditi. Rasplet romana je logičan i uvjerljiv, odnosno realan. (Hranjec, 2009)

Roman progovara o, u današnje vrijeme još uvijek tabuiziranoj temi života djece u udomiteljskim obiteljima. Problemi djece i odraslih prikazani su s pravom mjerom, pri čemu se nastoji izbjeći sentimentalnost, patetičnost i licemjerna površnost. Autorica o ovoj vrlo nezgodnoj i teškoj temi progovara otvoreno i bez patetike. „Roman *Pazite kako igrate* utoliko je dobro naslovljen, utoliko je bespoštedno iskren, jer upozorava djecu da im nema pravoga uporišta osim u njima samima. Je li uistinu tako? Ako jest, onda je ovaj svijet puno crniji nego što bismo htjeli misliti.“ (Zalar, 2012, str.49) Stjepan Hranjec navodi kako je ovaj roman zapravo upozorenje upućeno osim djeci, ponajprije odraslima, što zapravo i jest prava funkcija književnosti – djelovati na čitatelje, bez obzira na njihovu dob. (Hranjec, 2009) Roman odašilje humanu poruku o žudnji za obiteljskom toplinom troje štíćenika u

najosjetljivijim godinama života. Hranjec ističe narativnu vještinu autorice uspješnog vođenja priče, prohodan tekst s vrsnim dijalozima te realan i optimističan rasplet, kompatibilan tematskom izboru, što smatra valjanim argumentima koji su pridonijeli da rukopisu *Pazite kako igrate!* bude dodijeljena nagrada *Ivana Brlić Mažuranić* za najbolji neobjavljeni roman za djecu i mlade do 14 godina. (Hranjec, 2009)

Naslov romana objašnjen je u posljednjoj rečenici romana koju je Kaja, koja je zapravo glasnogovornica spisateljice, izgovorila gledajući u kameru povodom snimanja priloga o životu djece u udomiteljskim obiteljima: „Napisat ću roman o nama, djeci iz Centra za socijalnu skrb, i vjerujte mi, začudit ćete se kakve se sve priče kriju iza naše iznošene i darovane odjeće. Već imam i kraj za svoj roman, jer sam shvatila kako su nam svima pri rođenju podijeljene karte, nekima loše, nekima dobre. No kvaka je u tome što netko i s dobrim kartama izgubi partiju, a netko i uz loše uspije pobijediti u igri. Zato pazite kako igrate!“ (Šajatović, 2009, str.112) Naslov romana je zapravo poruka trinaestogodišnje djevojčice Kaje svima nama.

Roman započinje rečenicom: „ – Zovem se Kaja, imam trinaest godina i već deset godina živim u udomiteljskoj obitelji Pere i Juliške Dangubić.“ (Šajatović, 2009, str.9) Već je prvom rečenicom najavljena problematika romana. Priča započinje snimanjem priloga o djeci koja žive u udomiteljskoj obitelji Dangubić. Već na samom početku romana jasno je vidljiv odnos drugih ljudi prema udomljenoj djeci, u ovom slučaju iz perspektive novinarke, koja se nadala vlastitom uspjehu ukoliko snimi reportažu o udomljenoj djeci koja nikoga neće ostaviti ravnodušnim. Novinarka pripada kategoriji onih koji ne biraju sredstva za postizanje vlastitih ciljeva niti sagledavaju stvari u pravom svjetlu. U svom obraćanju snimatelju, djecu je prozvala čudnima i neodgojenima. „Nije me ni pozdravila, a da samo pokušam to slučajno spomenuti u svojoj reportaži, vidio bi kako bi me razapeli. Moraš ih prikazati kao anđele, kao jadnike koji nemaju roditelje, kao hrabre borce koje život nije mazio i ne znam što sve ne, a pogledaj ih! Drski su, neprilagođeni i zapravo uopće nisu zanimljivi. Ni po čemu – siktala je razočarana što i dalje nema ništa čime bi mogla začiniti reportažu.“ (Šajatović, 2009, str.13) Ona svojim riječima iskazuje očekivanje većine ljudi kako bi udomljena djeca trebala biti pristojna, susretljiva, poslušna i zahvalna na mrvicama, no snimateljev odgovor potiče na promišljanje zašto su takvi jer se radi o djeci koja su prepuštena sama sebi i koje život nije mazio.

Kaja, skromna i vrijedna trinaestogodišnjakinja, ujedno i odlična učenica, junakinja je ovog romana. Od svoje treće godine živi u udomiteljskoj obitelji Pere i Juliške Dangubić. Roditelje nije nikada upoznala jer su poginuli u prometnoj nesreći kada su njoj bile tri godine te su nju tada dovezli u udomiteljsku obitelj. Zbog stare kasete koju je pronašla u svom ruksaku s odjećom, Kaja pretpostavlja da je ime dobila po pjesmi *Kaja* Plavog orkestra. Kajina najveća želja jest da bude usvojeno dijete. Unatoč statistikama koje kažu da se djeca najčešće usvajaju do treće godine života, u Kaji i dalje tinja nada da negdje postoji netko tko će ju jednog dana usvojiti bez obzira na njezinih trinaest godina. U tekstu koji je napisala za reportažu koju je trebala snimati o djeci u udomiteljskim obiteljima, sebe opisuje kao odličnu učenicu, zdravu i veselu djevojčicu, i dodaje kako ne zna kojim će se zanimanjem baviti kad odraste, no da će se truditi biti uspješna i dobra osoba i pomagati drugima kao što su njoj pomogli njezini udomitelji. Koliko su njoj zapravo pomogli njezini udomitelji? Pomogli su joj u tome što su joj pružili krov nad glavom, sobicu koju dijeli s drugo dvoje, a kasnije četvero udomljene djece, a zapravo su je iskorištavali i imali koristi od nje daleko više nego što su joj pomogli. Njezina je svakodnevna dužnost bila odlaziti obitelji Kunštek te prati posuđe i podove, čistiti, odnosno obavljati kućanske poslove umjesto gospođe Kunštek. „Već godinu dana svaki je dan kad bi imala školu popodne dolazila ujutro obavljati kućanske poslove, a kad bi imala školu ujutro, Kunštekovima je odlazila u popodnevnim satima. To je bio Perin aranžman za koji su mu Kunštekovi plaćali, a da Kaja nikada nije vidjela ni kune od toga, osim što joj je katkad gospodin Kunštek kao džeparac milostivo dao koju novčanicu.“ (Šajatović, 2009, str.33) Iako je ponekad zbog obavljanja tih poslova imala premalo vremena za školske zadaće, nije se usuđivala usprotiviti Peri, a nije se imala ni kome požaliti jer im je Ljerka, ravnateljica Centra za socijalnu skrb, očito znajući za to, nekoliko puta istaknula kako je lijepo od nje i Jasmine što su tako vrijedne i što na taj način zarađuju džeparac. Ljerka i Pero odlično su se slagali jer su njihovi interesi bili jednaki, gledali su samo svoju korist i držali su se zajedno. „Ljerka je za Peru i još nekolicinu udomitelja priskrblijvala štíćenike preko Centra za socijalnu skrb i pomagala im sastavljati molbe Ministarstvu za prilično visoke donacije koje su onda dijelili, a za čiju je namjenu ona u ime Centra pisala lažna izvješća koja je slala u Zagreb.“ (Šajatović, 2009, str.34) Osim bliskog odnosa s Perom, Ljerka je bila i kućna prijateljica obitelji Kunštek, a gospodin Kunštek bio je utjecajan političar i te se godine kandidirao za gradonačelnika. Kaja nije podnosila ni Ljerku ni

Kunštekove, ali morala ih je svakodnevno trpjeti i čistiti njihov kućni nered. Jednog ju je dana, dok je Kaja čistila njihov nered, gospođa Kunštek upitala nedostaju li joj roditelji, na što je Kaja odgovorila da je navikla. A onda ju je gospođa Kunštek počela ispitivati kakvi bi roditelji trebali biti koji bi ju usvojili, pretpostavljala je kako želi da su bogati. Na to joj je Kaja odvrtila da joj je to najmanje važno, zacrvenivši se u licu. Kaja je željela što prije završiti taj razgovor jer je osjećala da je na rubu plača, „a nikako nije željela zaplakati pred tom izvještačenom i napirlitanom spodobom koja se drznula dirnuti u ono što joj je bilo najbolnije i najvažnije otkako zna za sebe.“ (Šajatović, 2009, str.37) Kaja je nakon tog neugodnog razgovora, otišla do Centra za socijalnu skrb, bojeći se čuti zašto ju je Ljerka pozvala. Ljerka joj je pomalo nervozno rekla da ju je pozvala kako bi joj priopćila tko će ju usvojiti, s obzirom da je to sve postalo prilično sigurno. Kaja je znala da Ljerkina nervoza nije posljedica želje da joj što obzirnije priopći tu vijest, nego zapravo njezini osobni interesi, zbog čega je Kaju i obuzeo strah da ništa neće ispasti onako kako je ona priželjkivala i maštala. „Nema smisla da te više držim u neizvjesnosti. Pa, eto, Kunštekovi su ti koji te žele usvojiti. Mala, dobila si jack-pot! – pljesne rukom o ruku i gromoglasno se nasmije.“ (Šajatović, 2009, str.38) Kaju je ta vijest slomila i vidno potresla jer Kunštekovi kao njezini roditelji bili su sve, samo ne ono o čemu je ona maštala i sanjala sve ove godine, otkako je znala za sebe. Kaja je jedva izustila *hvala* kroz svoje usne i uputila se u školu. „Hodala je prema školi i plakala bez glasa, sve više usporavajući korak i nadajući se da će joj suze presušiti jer nije željela da je itko vidi uplakanu, a već se nazirao i park, i grupice djece, i shvaćala je da mora sjesti na klupu i pričekati da prođe taj trenutak u kojemu je konačno shvatila što znači izreka: *pazi što želiš, moglo bi ti se ostvariti.*“ (Šajatović, 2009, str.39) Sljedećeg jutra prije nego što je Kaja ušla u kuću Kunštekovih, zastala je na kolniku promatrajući kuću i pokušavala se zamisliti na tome mjestu. Ne mogavši prestati nalaziti im mane, nastojala je uvjeriti samu sebe kako gospođa Kunštek ne mora biti loša osoba samo zato što ne pere svoje posuđe i druži se sa Ljerkom, čiji je auto bio i tog jutra ispred njihove kuće. Pravedna kakva je uvijek bila, Kaja je smatrala kako bi bilo pošteno od nje da im pruži priliku, s obzirom da su je oni njoj pružili. Na ulasku u kuću, prije nego što je uspjela pozdraviti, začula je razgovor iz dnevne sobe koji su vodile Ljerka i gospođa Kunštek. Čula je kako se gospođa Kunštek žali i ispituje Ljerku zašto baš Kaja. „Već sam ti rekla da je Kaja idealna za vas. Mala je ko bubica, poslušna, odlična učenica, već vidim naslov u novinama *Od kućne*

pomoćnice do voljene kćerkice – nasmijala se Ljerka samodopadno.“ (Šajatović, 2009, str.58) No, obje su znale da ta priča kako im je Kaja bila na neki način kućna pomoćnica nije smjela izaći u javnost jer bi bili optuženi za iskorištavanje djeteta što bi u potpunosti narušilo njihov društveni ugled i položaj u društvu. Tada se Ljerka dosjetila reportaže u kojoj će Kaja pričati kako cijeli život mašta da je netko usvoji te joj je predložila da kaže kako su to gledali i da ih je toliko ganula njezina priča pa su je odlučili posvojiti. To je Kunštekici i njezinome egu itekako odgovaralo jer će u javnosti ispasti kao neki veliki anđeo i dobročinitelj velikoga srca. U trenutku kada su se kucnule čašama, Kaja je zakoračila u dnevni boravak, blijeda poput duha i progovorila, lažno se smiješeći, da je stigla te upitala što treba danas napraviti. Gospođa Kunštek i Ljerka trgnule su se kao da su stvarno vidjele duha pitajući se je li Kaja čula nešto od njihova razgovora, no Ljerka je mirno uvjerala Kunštekicu kako je Kaja u sedmom nebu jer se uspjela uvaliti k njima. No Ljerka je bila u potpunosti u krivu. Onog dana kada je došla po Bojana da ga odvede u popravni dom u Bedekovčinu, Kaja se glasno usprotivila mogućnosti da je Kunštekovi posvoje. „Ja ostajem kod Pere – bila je Kaja uporna i prije nego što je Ljerka stigla bilo što reći, dodala je nešto tiše: - Ili ostajem kod Pere, ili ću u ponedjeljak novinarima ispričati da ste me prisilili na to usvajanje zajedno s Kunštekovima, pa da onda vidimo hoće li to Kunšteku pomoći na izborima. I ne samo to, ispričat ću im sve o Jošku, o onom drvetu iza gostionice na kojemu se klatilo njegovo jedno tijelo i o oproštajnom pismu koje ste spalili zajedno s Perom – zastala je pokušavajući odagnati suze koje su joj prigušile glas stežući je u grlu pri sjećanju na Joška.“ (Šajatović, 2009, str.104) Svi su u nevjerici slušali Kajine riječi ne mogavši vjerovati da bi Kaja, koja je uvijek bila poslušno dijete, mogla zaprijetiti pričom o Jošku. Iako Kaja to nije planirala, ona je duboko u sebi znala da je odluku donijela još ujutro kad ju je malena Lidija zamolila da je počeslja, osjećajući da su se te dvije djevojčice priljubile uz nju od prvog trenutka kad su ih Pero i Juliška doveli u njihovu sobu te je shvatila da želi ostati s njima i biti im ono što su njoj bili Jasmina i Bojan te „da ih želi tješiti svaki put kad Pero podvikne, čuvati im u pripremi higijenske uloške kad dobiju prvu menstruaciju, pisati dnevnik koji će one kradom čitati i iz njega učiti o prvom poljupcu što će ga i ona, nadala se, jednom dobiti.“ (Šajatović, 2009, str.106) Iako je vrlo dobro znala da će još godinama morati trpjeti Peru i njegove izljeve bijesa i galamu, te da će vjerojatno morati upisati neku školu koju zapravo ne želi, kao i da će s vremenom morati zamijeniti Jasminu u gostionici, ipak je odlučila ostati u toj kući jer je

naslutila da će ju te dvije djevojčice trebati i voljeti, što joj je značilo daleko više od skupih parketa, debelih tepiha, televizora u svakoj sobi i zvučnog prezimena obitelji Kunštek. Naime, Ljerka i Pero uplašili su se Kajine prijetnje u kojoj je spomenula Joškovo ime jer je Joško bio četvrto udomljeno dijete, inače duhovit, zabavan, pričljiv, nasmijan dječak i odličan učenik, koji je tri godine prije počinio suicid, a njegovo oprostajno pismo su Ljerka i Pero spalili plašeći se da će u javnost izaći činjenica da je Joško bio depresivan jer je u pismu napisao kako vidi da za njega nema budućnosti s obzirom da nema roditelja niti ikoga tko bi se za njega brinuo. „Iako nisu to željeli, u sjećanje im se nemilosrdno vraćalo ono popodne prije tri godine kada su se Kaja i Bojan zajedno vratili iz škole i na četvrtom krevetu pronašli Joškovo oprostajno pismo, a nakon toga i njega kako se, obješen o komad konopca, klati baš na drvetu od kojega ne mogu odvojiti pogled. Svi su se tada čudili kako se to moglo dogoditi.“ (Šajatović, 2009, str.107) Nitko od njih troje nikada nije saznao što je pisalo u pismu, s obzirom da je ono spaljeno, ali su slutili da je razlog mogao biti odlazak njegovog razreda na maturalac, koji njemu Pero nije želio platiti ili Perin pritisak da upiše školu za automehaničara kako bi nakon nje mogao raditi, a on je želio upisati gimnaziju, ili čak činjenica da ga nikada nitko nije zagrlio i uputio ijednu lijepu riječ i time ga razveselio kao što se on neprestano trudio uveseljavati druge. Od tog su dana, Kaja, Bojan i Jasmina počeli smišljati svoje planove kako da se sami pobrinu za sebe kad već nitko drugi to nije želio.

Kaja i Jasmina imale su vrlo blizak, intiman odnos, u mnogim se trenucima jedna prema drugoj odnose poput pravih sestara. Kaja je u Jasmini vidjela prijateljicu, potporu, oslonac, zaštitu. „Kaja je osjećala kako hladni zrak hodnika godi njezinim zažarenim obrazima i činilo joj se kako bol u njezinu tijelu polako popušta čim ju je Jasmina zaštitnički primila za ruku. Dok su zaključavale za sobom vrata kupaonice, pitala se može li ljudski dodir zaista djelovati tako umirujuće i treba li se veseliti tome što je postala ženom ili žaliti. Naime, ona nije osjećala ni jedno ni drugo, ništa osim olakšanja što je Jasmina u tom trenutku pokraj nje.“ (Šajatović, 2009, str.30) Iako joj je ponekad zavidjela zbog njezinog izgleda, Kaja je znala da Jasminu, zahvaljujući njezinome izgledu, čeka zanimljiv i uzbudljiv život i htjela je da uspije jer bi to Kaji značilo kao da su uspjeli i ona i Bojan, iz čega se vidi jaka povezanost između to troje adolescenata. Iako se Jasmina nije često povjeravala Kaji, Jasmina je pisala dnevnik te bi ga Kaja kriomice čitala i na taj način saznala sve

što je Jasminu mučilo ili veselilo pa je tako iz njezinog dnevnika saznala kako izgleda prvi poljubac, kako prepoznati pravu ljubav i slično. „Jasmina joj je bila poput starije sestre koju nikada nije imala i katkad joj je bilo lakše dok bi čitala njezine misli i doživljaje. Činilo joj se da je time Jasmina savjetuje o stvarima o kojima ipak nema hrabrosti s njom razgovarati.“ (Šajatović, 2009, str.72)

Jasmina, lijepa sedamnaestogodišnjakinja, ujedno i najstarije dijete u udomiteljskoj obitelji, druga je junakinja ovog romana. Jasmina pohađa medicinsku školu i, kao što Kaja čisti u kući obitelji Kunštek, ona je morala raditi u Perinoj gostionici *Žedni potok*. O Jasmininim roditeljima saznajemo tek na kraju romana kada Kaja iznosi ono što je pročitala u njezinome dnevniku. Jasmina je živjela u udomiteljskoj obitelji zato što je otac počinio samoubojstvo vrativši se s ratišta, a majka je nakon što je vidjela njegov suicid vlastitim očima oboljela od shizofrenije te je bila primorana dati Jasminu u udomiteljsku obitelj. „Bilo je to prvi put da je Jasmina pred njom spomenula svoju majku. Tu ženu koju je muž godinama maltretirao i zlostavljao, a onda se, nakon povratka s ratišta, pošto mu je dijagnosticiran PTSP, ubio pred njezinim očima, Kaja je poznavala samo iz Jasminina dnevnika. U njemu ju je Jasmina krivila što se nije navrijeme rastala od njega i otišla prije nego što je oboljela od shizofrenije te morala dati Jasminu u udomiteljsku obitelj.“ (Šajatović, 2009, str.109) Jasmina je majku posjećivala svaka dva mjeseca kod tete Milice ili bi teta Milica Jasmininu majku dovezla u Perinu gostionicu. Teta Milica je udomiteljica njezine majke, udovica koja je svoj višak vremena odlučila posvetiti Jasmininoj nesretnoj majci koja je zapela na pola puta. Teta Milica je vjerovala kako je važno da se Jasmina i majka viđaju barem svaka dva mjeseca kako bi popravile svoj odnos, zbog čega ju je Jasmina ponekad i mrzila jer ju je blago prisiljavala na te susrete, a ponekad ju je čak i žalila jer je vjerovala kako će Jasmina i majka zajedno sretno živjeti nakon što Jasmina završi fakultet i zaposli se. „Jasmina već sada dobro zna da se to nikada ne će dogoditi jer ona ima svoj plan. Kad odrasteš kao dijete u udomiteljskoj obitelji bez roditelja ili s roditeljem poput njezine mame, onda moraš imati plan, moraš se sam pobrinuti za sebe jer nitko drugi neće.“ (Šajatović, 2009, str.15) Osim sažaljenja i straha, Jasminu nisu vezali nikakvi drugi osjećaji prema majci, kao da ju ta žena nije ni rodila, kao da joj je potpuni stranac. „Ta ju je žena rodila i tepala joj dok je bila beba, umotavala je u mekane dekice i držala za ruku kad je prvi put koraknula, kupovala joj slikovnice i alkoholom

inspirala razbijena koljena do četvrte godine, tu je ženu zvala mamom i nekada i sada, ta ju je žena voljela i željno čekala svakog drugog mjeseca, a ona ništa nije osjećala za nju osim sažaljenja i straha svaki put kad bi je pogledala.“ (Šajatović, 2009, str.16) Jasmina je jako ličila svojoj majci, iako je majčino lice sada već bilo izobličeno od lijekova koje je svakodnevno uzimala, a oči zelene poput Jasmininih, izgubile su se među natečenim vjeđama i crnim podočnjacima. Jasmina je te dvosatne susrete smatrala parodijama i jedva bi čekala da ta dva sata prođu da može uzeti svoju jaknu i otići. Jasmina je to doživljavala kao samo još jednu od uloga koju je morala odigrati, kao i tisuće drugih od onoga dana kada je postala jedna od Perine udomljene djece. „Bila je to njezina unutrašnja igra koja joj je pomogla da preživi izrugivanja u školi, podmetanja na praksi, poneki Perin šamar, pipkanja pijanih gostiju u gostionici i susrete s majkom za koje je zapravo željela da jednom zauvijek prestanu.“ (Šajatović, 2009, str.17) Jasmina je, zanesena izgledom, svojom kartom za spas smatrala izbor za najljepšu djevojku Koprivničko-križevačke županije, za koji se prijavila i duboko u sebi nadala da će i pobijediti, no nije slutila da će na kraju biti iskorištena i prevarena. Odmah nakon završetka prakse, Jasmina se uputila u hotel, uz lažne izgovore preko telefona Juliški o pripremama za maturu kojima treba prisustvovati cijeli tjedan jer je znala da oni to neće provjeravati u školi. A Pero, naravno, nije znao ništa o njezinoj prijavi za miss jer to ne bi zasigurno dopustio. Ulaskom u predvorje hotela, Jasminin se široki, blistavi osmijeh zgrčio u kutu usana, trudeći se ne odati koliko je u samo nekoliko trenutaka postala nesigurna u samu sebe. Razlog njezinoj nesigurnosti bilo je dvadesetak djevojaka koje su sve bile odjevene ljepše od nje, profesionalno našminkane i počešljane, i ono najvažnije, svaka od njih je pripadala nekoj grupici, a samo je Jasmina stajala potpuno sama po strani. „Do jučer je bilo važno samo upasti, a sada to više nije bilo dovoljno, trebalo se boriti i odjednom se zapitala kako pobijediti sva ta lica koja su također bila lijepa poput njezina, a usto su bila „upakirana“ u ambalažu za koju ona nije imala novca i sjala su samopouzdanjem za koje ona nije imala uporišta.“ (Šajatović, 2009, str.48) Desetak minuta kasnije pojavili su se organizatori iz Zagreba, a djevojke su podijeljene u grupe kako bi se do kraja tjedna sve stiglo pripremiti. Potom je počelo isprobavanje odjeće te je kreatorica predložila Jasmini da isproba prekrasnu crvenu haljinu, koju je htjela nositi Magdalena, jedna od djevojaka koje se Jasmina sjećala iz škole. Kreatorica je odlučila da će upravo ona nositi tu haljinu jer je kao stvorena za nju, s čime se složio i Svibor Adamić, stariji član prosudbene komisije koji je prišao

Jasmini i dodao kako joj haljina prekrasno pristaje. „Oduvijek je imala radar za muškarce. Bio je to ocvali šarmer koji ni sam nije želio priznati svoje godine, ugodan i uglađen, obojene kose. Direktor neke tvrtke koja sponzorira izbor, tako su im rekli pri predstavljanju.“ (Šajatović, 2009, str.49) Upravo ju je taj uglađeni gospodin dopao za sutrašnji intervju. Sutradan joj se gospodin Adamić sve više primicao i neizravno udvarao, a nekoliko joj je puta i dotaknuo ruku, u znak ohrabrenja, dajući joj do znanja pogledima kako ti dodiri imaju potpuno drugačije značenje. Jasmina je ubrzo shvatila da je on jedan od onih koji ne staju dok ne dobiju sve i koji, isto tako, ne daju ništa dok to sve ne dobiju, a ona nije bila sigurna želi li na takav prljavi način ostvariti svoje snove. Prilikom intervjuiranja, gospodin Adamić je pitao Jasminu ima li podršku roditelja, na što je ona odgovorila da je smještena u udomiteljskoj obitelji te da njezinom skrbniku nije previše stalo do toga što se događa s njom, što je gospodinu Adamiću potvrdilo da je ona puno lakši plijen nego što je mislio jer joj za vratom ne stoje zaštitnički raspoloženi roditelji. „I još k tome djevojka koja tako silno želi tu krunu! Sada je znao i zašto. Djevojci koja je blagoslovljena takvom ljepotom i kažnjena sudbinom da bude socijalno dijete ovaj izbor je prilika da se izvuče iz sivila maloga provincijskoga gradića, da se izvuče od prosječnog života kućanice koja odgaja djecu, tetoši uvijek nezadovoljnog muža i radi za malu plaću sve do posljednjeg atoma snage.“ (Šajatović, 2009, str.67) Gospodin Adamić odlučio je iskoristiti takvu priliku jer je Jasmina bila vrlo lak plijen, a on iskusan muškarac koji je znao kako manipulirati s mladim i naivnim djevojkama poput Jasmine. Nakon odrađenih intervjuja, čekao je da Jasmina ostane sama te joj prišao i rekao da je čuo kako je Magdalena bila drska prema njoj i dodao kako ipak još nije sve gotovo, barem ne za nju jer ona ima njega na svojoj strani, a on može utjecati na neke stvari i pomoći joj da pobijedi, ako to uistinu želi. Otvoreno i bez imalo srama rekao joj je da će ju čekati sutradan u sedam sati uansionu pokraj željezničke postaje te ukoliko dođe da će biti pobjednica. Jasmina je vrlo dobro znala što ta ponuda znači i što on želi od nje. „ – Razmisli, Jasmina. Oboje znamo koliko je važno da baš ti pobijediš, zar ne? Magdalena će se snaći bez titule miss, ali ti... – namjerno nije završio rečenicu, već je, ogledavši se i zaključivši da ih nitko ne gleda dotaknuo njezinu ruku i dodao: - Čekat ću te.“ (Šajatović, 2009, str.71) Kaja je sutradan čitajući kriomice Jasminin dnevnik saznala za Jasminine strahove o gospodinu Adamiću te joj je postalo jasno kako će „Jasminine snove uništiti taj beskrupulozni, napaljeni sredovječni muškarac.“ (Šajatović, 2009, str.75) Kaja je od tog trenutka kada je

pročitala Jasminine riječi željela otići tamo i spriječiti Jasminu da to učini, bez obzira koliko se Jasmina kasnije ljutila na nju. Trebao joj je netko tko će ju poduprijeti u tome da ju spriječi, a taj netko bio je upravo Bojan jer su oboje vrlo dobro znali kako će Jasmina ostati izigrana te su se odmah uputili prema pansionu. Krenuli su s vizijom kako će ispred pansiona ugledati Jasminu koja će biti posramljena što ih vidi, a oni će joj reći kako sve znaju i neka ne učini ono što namjerava, no u sedam i petnaest kada su stigli ispred pansiona, stvarnost je bila posve drugačija. Jasmine nije bilo nigdje na vidiku, no Bojan se nadao kako Jasmina možda kasni. Ali Kaja je u tom trenutku netremice rekla kako ne kasni i povukla ga da se sakriju. „Jasmina je upravo izašla iz pansiona i trenutak neodlučno stajala ispred ulaza, a onda krenula prema jednoj od klupa u malom parku koji je dijelio parkiralište pansiona od željezničke postaje. Bili su dovoljno blizu da vide kako je blijeda poput krede i kako joj šav na kratkoj suknji stoji koso. Sjela je na klupu i kao hipnotizirana gledala pred sebe. Kaja je nesvjesno stegnula Bojanovu ruku, kao da tim stiskom želi prigušiti vrisak koji joj je napinjao prsa pri pogledu na taj prizor.“ (Šajatović, 2009, str.83)

Bojan i Kaja odlučili su otići, shativši kako se više nema što učiniti i znajući da će to zauvijek ostati samo njezina tajna. Jasmina je sljedećeg jutra ostavila na radnom stolu Bojanu i Kaji dvije ulaznice za izbor koji se te večeri održavao u osam sati i na komad papira napisala da bi joj bilo drago da dođu ako uspiju smisliti neki izgovor za Peru. Bojan i Kaja odlučili su da će ići i odmah se dogovorili oko izgovora za Peru. Bojan je bio uvjeren da Jasmina neće pobijediti i da ju je uglađeni gospodin Adamić izigrao i iskoristio, a Kaja nije željela vjerovati njegovim crnim riječima, nije željela vjerovati da bi Jasminina žrtva na kraju mogla biti uzaludna. Kaja i Bojan našli su se u sedam sati ispred škole i uputili se prema hotelu gdje se održavao izbor. Kaja se i dalje nadala da će Jasmina pobijediti i da će im barem to uljepšati taj grozni dan. Sjedili su u sredini dvorane i čvrsto stezali palčeve kad su pročitana imena djevojaka koje ulaze u finale, među kojima je bila i Jasmina. Jasmina je hodala dostojanstveno, s velikim, blistavim i samouvjerenim osmijehom te jasno odgovorila na postavljeno pitanje. Prvo je glazba utihnula te su proglasili prvu i drugu pratilju, a zatim su pozvali Jasminu, koja je kao u transu promatrala lentu na kojoj piše *Miss fotogeničnosti Koprivničko-križevačke županije 2008.*, te su prije nego što je Jasmina uzela cvijeće, proglasili da je pobjednica Magdalena. Jasminin blistavi osmijeh kojemu se Kaja divila neprimjetno se zaledio u kutovima usana, a njezin je pogled bio usmjeren prema muškarcu obojene kose, koji je već razgovarao s nekim

novinarom. Bojanove riječi su se obistinile; Jasmina je završila kao žrtva pohote moćnog starijeg gospodina, Svibora Adamića. Njih dvoje nisu izgovorili ni riječ. Odlučili su ispred hotela pričekati Jasminu, koja je izašla deset minuta nakon Magdalene. Jasmina je ponovno bila odjevena u neuglednu odjeću, samo su frizura i vrećica darovane sponzorske odjeće otkrivali da se vraća iz bajke koju nije do kraja uspjela odsanjati. Sve troje vratili su se kući gdje ih je dočekaao ljutiti Pero, no oni su se samo podrugljivo smješkali dajući mu do znanja da ga se više nimalo ne boje. Uputili su se u svoju sobu i sjeli na Bojanov krevet te razgovarali do kasno. Sljedećeg je jutro Jasmina obavijestila Peru i Ljerku da nakon mature planira otići jer su joj u bolnici ponudili posao i njihov stan na korištenje. A onda je priznala Kaji da joj je žao što je do tada bila tako hladna i tvrda prema mami. „Ne znam. Možda sam samo shvatila kako je zapravo lako pogriješiti – rekla je i također rukom zaklonila oči od sunca.“ (Šajatović, 2009, str.109) Ispostavlja se da u svakom zlu ipak ima nešto dobrog pa je tako Jasmina iz vlastite pogreške naučila da svatko može pogriješiti i zahvaljujući toj pogrešci taj neodsanjani san prekrizila i odlučila se okrenuti mogućim, dostižnim ciljevima u svome životu, kao i smekšati tvrdnu ljušturu kojom se branila i ograđivala od osjećaja prema vlastitoj majci.

Treća se priča odnosi na Kajina vršnjaka Bojana, bistrog i inteligentnog dječaka koji problematičnim ponašanjem u školi zapravo pokušava izazvati odgovorne osobe u školi i Centru da ga pošalju u popravni dom za maloljetnike u Bedekovčini jer vjeruje da je to bolje od trenutnog života u udomiteljskoj obitelji kod Pere i Juliške. O Bojanovim roditeljima ne saznajemo ništa tijekom romana, kao ni razlog ni način na koji je završio u udomiteljskoj obitelji. Bojan je svoje slobodno vrijeme provodio ispred računala te je tako osmislio vlastitu igricu, koju je želio patentirati kako bi se obogatio prije osamnaeste. Interaktivnu igricu koja se sastojala od deset nivoa prodavao je svojim vršnjacima u školi koji su jednostavno poludjeli za njom. Na završetku svakog nivoa igrač je od Bojana dobio kuvertu sa zadatkom koji je trebao izvršiti kako bi prešao na sljedeći nivo. Što je nivo viši, to zadatak nosi i veći rizik, pa je tako jedan od zadataka bila krađa razrednog imenika na samom kraju školske godine. Novac koji je dobivao od vršnjaka mu je trebao za dijelove za računalo kako bi dovršio jednu drugu igricu na kojoj je radio prethodne dvije godine i za koju vjeruje da će biti izrazito popularna među djecom, te da će, čim ju uspije završiti, zaštititi prava i prodati je. Kaja se ljutila na njega zbog takvog rizičnog ponašanja jer

je znala da mu, izda li ga itko od dječaka, ne gine izbacivanje iz škole i preseljenje u popravni dom u Bedekovčini jer je već imao dva ukora. „Bio je uvjeren kako ga nitko neće izdati jer su ga se oduvijek pribojavali, ali i željeli biti poput njega. Od prvog dana kad su ga doveli k Peri, bio je malo arogantno i neustrašivo derište. Ali bio je i lukav i domišljat, zadivio je čak i školskog psihologa nakon što je briljirao na testovima inteligencije. Mogao je postati što god je poželio, samo da se malo više potrudio i uklopio u pravila školskog ponašanja. No on je to iz godine u godinu buntovno odbijao, zbog nekih samo njemu znanih razloga jednostavno nije želio biti ono što se od njega očekivalo.“ (Šajatović, 2009, str.41) Bio je izrazito tvrdoglav, ali uspijevaao je manipulirati čak i učiteljima, koji bi mu nakon svakog njegovog nedoličnog ponašanja ipak odlučili oprostiti. Nitko nije shvaćao da je njegov jedini identitet bio upravo taj bunt. Njegov je prkos i inat rastao s njim od njegove četvrte godine kada je doživio prvu Perinu šamarčinu jer se pomokrio u krevet. Znao je da će kad-tad završiti u popravnom domu te se odlučio, dok taj dan ne dođe, zabavljati i završiti svoju igricu, koju je smatrao svojom kartom spasa. „Jer ta je igrica bila njegov as u rukavu uz pomoć kojega je mogao ostati svoj, zaraditi novac i osigurati si budućnost, a da se ne prilagodi svim tim glupim pravilima.“ (Šajatović, 2009, str.44) Kaja je bila njegov glas razuma jer joj je on bio poput brata, bez kojeg nije željela ostati, no njezina su upozorenja bila uzaludna jer je on uvijek napravio po svome. Bojan je zapravo želio da ga pošalju u popravni dom, što je otvoreno priznao Kaji, jer se bojao da će ostati sam nakon što će Jasmina otputovati tko zna kamo nakon izbora, a Kaja bude usvojena. Na kraju su dvojica dječaka čiji je zadatak bio ukrasti razredni imenik pod pritiskom ravnatelja i učitelja izdali Bojana, za kojega je to bila presuda za put u popravni dom. Iako je Kaja sve ispričala ravnatelju i Ljerki o igrici u koju su bili upleteni svi, a ne samo Bojan, to nije smekšalo ni ravnatelja ni Ljerku. Ljerka mu je predbacila broj šansi koje su mu pružili, a on je svaku izigrao, na što je Bojan pobjesnio i rekao im sve što je već duže vrijeme mislio i osjećao. „Od prvog mi je dana govorila da ću završiti u Bedekovčini, a sad mi govori o nekakvim šansama. I vi isto, licemjeri! Čim su veliki tatice dotrčali u školu, svima su se počele tresti gaće. Tko će tim klincima dati ukor? Jer oni su ukrali imenik, a ne ja, sjećate se!? Ha, tko im smije dati ukor dok vam tatice daću za vratom? Mogu se kladiti da će samo Bojan nadrapati, je l' tako? Eto, toliko o šansama.“ (Šajatović, 2009, str.90) Bojan na kraju potpuno iskreno progovara o takozvanim šansama koje su mu predbacivali ravnatelj i socijalna radnica Ljerka te iznosi činjenice života u

udomiteljskoj obitelji kada mu Pero odalami šamarčinu, kada dobije osamdeset kuna kao mjesečni džeparac te treba svaki dan jesti uvijek isto pecivo ne bi li im krulilo u želucu i slično. „Samo vi i dalje živite u svojem bajkovitom svijetu u kojemu je sve tako lijepo i puno šansi za svakoga. Ja ću radije u Bedekovčinu jer mi je zlo od vas, od vaših priča i prenemaganja, od vaših lektira koje nemaju veze sa stvarnim životom. Zašto nitko ne piše o pokvarenim socijalnim radnicima koji sređuju usvajanja političarima kako bi prikupili dodatne bodove na izborima ili o naivnim djevojkama kojima nitko nije rekao da muškarac koji im nešto obeća u zamjenu za seks obično to ne ispuni. Ne, nemojte mi reći, da pogodim sam? O tome nitko ne piše, pogotovo ne u lektiri, zato što takvo što ne postoji, zar ne, postoje samo lijepe blistave šanse za sve nas, pogotovo za nas – završio je pokazavši rukom na sebe i Kajju koja je stajala poput kipa ne mogavši vjerovati da Bojan to govori.“ (Šajatović, 2009, str.92) O njemu puno doznajemo kroz dijaloge, posebice u dijalogu s ravnateljem, kada izražava svoje misli i stavove koje proživljava u ulozi udomljenog djeteta. Bojan je jedini lik koji potpuno iskreno, realno i otvoreno progovara o životu djece u udomiteljskoj obitelji. Iako ga njegovo buntovno i društveno neprihvatljivo ponašanje odvodi u popravni dom, on svoje pogreške ne naziva pogreškama već odrastanjem i na taj je način dokazao ravnatelju, jedinoj odrasloj osobi u romanu koja je na kraju otvorila oči i uočila nedostatak iskrenog razgovora, da je shvatio ono što je on kao pedagog trebao odavno već razumjeti. Bojan je lik kroz koji autorica upućuje kritiku sustavu i društvu u kojem živimo. Kritizira nemarne roditelje koji napuštaju svoju djecu prepuštajući ih socijalnoj skrbi i osuđujući ih tako na život u kojem se već od rane dobi moraju brinuti sami o sebi. Osim toga, kritizira i one koji žele iskoristiti djecu ne bi li postigli vlastitu korist.

Uvođenjem motiva četvrtog, praznog kreveta u spavaćoj sobi, koji je pripadao već spomenutom dječaku Jošku, autorica je pojačala dramatičnost udomiteljske gorke svakodnevice. Tajnu tog kreveta saznajemo tek u raspletu romana kada se Kaja oštro suprotstavlja da ju posvoje Kunštekovi te prijeti Ljerki i Peri da će reći novinarima što se zapravo dogodilo s Joškom i zašto je taj krevet bio prazan kada su oni došli snimiti prilog o udomljenoj djeci. Taj krevet na kraju ipak ne ostaje prazan jer se udomljenoj trojci pridružuju još dvije malene djevojčice, šestogodišnje Lela i Lidija, zbog kojih je Kaja odlučila ne prihvatiti posvajanje i ostati ondje, vrlo dobro

znajući da će još dugo morati trpjeti Peru i njegove bijesne ispade, ali osjećala je da je te djevojčice trebaju i da će ona njima biti kao što su njoj bili Jasmina i Bojan.

Završetak romana daje nadu da izlaz ipak postoji. Jasmina odlazi posjetiti mamu i tetu Milicu i raduje se tom posjetu jer je shvatila da je bila gruba i oštra prema majci. Bojan odlazi u popravni dom za maloljetnike u Bedekovčinu te se nada mogućnosti završetka svoje igrice. Kaja, svjesna budućnosti koju je odabrala ostankom kod Pere i Juliške, ne žali ni za čime i nada se kako će jednog dana postati književnica i pisati o gorkoj svakodnevici udomljene djece. Roman je uokvirena priča jer na početku romana dolazi novinarka snimiti prilog o njima, a roman završava ponovnim dolaskom novinarke i konačnim snimanjem priloga s početka romana. Kajn intervju se razlikuje od onoga koji je htjela izrecitirati na početku romana jer na kraju govori ono što zaista misli i osjeća, a ne ono što joj se nameće da kaže ili što misli da bi trebala reći.

6. STVARALAŠTVO NADE MIHELČIĆ

Nada Mihelčić, hrvatska književnica za djecu i mlade, rođena je 1. prosinca 1946. godine u Zagrebu, gdje je završila osnovnu školu i gimnaziju te je apsolvirala na Fakultetu političkih znanosti. Paralelno je upisala studij filozofije i indologije na Filozofskom fakultetu, trudeći se steći što šire obrazovanje, a potom dobiva posao u jednoj londonskoj trgovačkoj tvrtci. Taj posao omogućio joj je godine putovanja po velikim europskim lučkim gradovima gdje prodaje brodograđevnu i građevinarsku opremu. Dane provedene na brodogradilištima smatra najdragocjenijim vremenom jer ih pamti po dugim i iskrenim razgovorima s pripadnicima različitih kultura. Po povratku u domovinu, dugi niz godina radila je u jednom zagrebačkom izdavačkom poduzeću na poslovima promocije i prodaje knjiga i tek usputno je pisala kratke priče za djecu, koje objavljuje u časopisu „*Modra lasta*“. U vrijeme Domovinskog rata poduzeće propada, a pred njom su bile duge i teške godine nezaposlenosti, siromaštva, obiteljskih tragedija i spoznaja da je čeka teška borba s karcinomom. Počinje pisati tek u zreloj dobi, kada piše radiodramu za djecu „*Arno i zlatna ribica*“ te svoj prvi i od čitalačke publike vrlo dobro prihvaćen roman za mladež „*Bilješke jedne gimnazijalke*“, koji je nedugo nakon objavljivanja uvršten u lektiru za osme razrede osmogodišnjih škola te je zahvaljujući upravo tom romanu uvrštena među autore navedene u *Antologiji hrvatske proze za mlade*. Nagrađivana je na recitalu kajkavske poezije. Nakon što je prizdravila, zapošljava se u zagrebačkoj izdavačkoj tvrtci „Izvori“. Bavila se prevodjenjem s engleskog jezika i do sada je u njezinome prijevodu objavljeno tridesetak romana. Drugi roman koji je napisala nosi naslov *Zeleni pas* kojim je dokazala da uspjeh prvog romana nije bio slučajan. Roman *Zeleni pas* napisan je i objavljen 2009. godine, a te je iste godine postigao svojevrsan rekord osvojivši sve prestižne nagrade za koje je bio nominiran, a to su nagrada *Grigor Vitez*, nagrada *Anto Gardaš*, nagrada *Mato Lovrak* i godišnju nagradu *Mali Princ* koja se dodjeljuje najboljoj knjizi za djecu i mlade na teritoriju Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Hrvatske i Srbije. Roman je otkupljen i kao predložak za snimanje cjelovečernjeg igranog filma. Upravo je taj roman pomogao autorici da je nacionalni žiri predloži za uvrštavanje na međunarodnu Časnu listu pisaca za djecu i mlade za 2012. godinu. 2011. godine autoričin roman *Pustolovine Arna i Đidija* dijeli nagradu *Grigor Vitez* s knjigom *Noina mačka i drugi igrokazi*,

autorice Sanje Lovrenčić, za najbolju dječju knjigu napisanu tijekom 2010. godine. Tijekom 2012. godine je nakladnička kuća Izvori objavila dvije nove knjige Nade Mihelčić: *Pričice i pjesmice iz daleke Afrike*, namijenjena djeci do deset godina i roman *Napokon brucošica* namijenjen srednjoškolcima, koji je ujedno i nastavak popularnog romana *Bilješke jedne gimnazijalke*.

Nada Mihelčić preminula je u Zagrebu, 29. listopada 2015. u 69. godini života.

7. ANALIZA ROMANA *Zeleni pas*

Roman *Zeleni pas* priča je o jednoj naizgled posve običnoj sedmeročlanoj obitelji koja se suočava s danas učestalim problemom – drogom. Sedmeročlanu obitelj čine baka, otac Emil i majka Elza, ovisnica Vlatka te njen brat blizanac Robert, ovisničina mlađa sestra, ujedno i pripovjedačica te najmlađi brat Alan. Roman tematizira problem ovisnosti iz druge perspektive jer glavna junakinja ovog romana nije Vlatka, nego njezina mlađa sestra koja iznosi kako se pojedini članovi obitelji nose s tom potresnom situacijom u koju ih je dovela Vlatka i kako obitelj kao zajednica tih članova proživljava te događaje. „Upravo se premještanjem žarišta pripovijedanja na mlađu sestru zadobio specifičan fokalizatorski učinak. Može se pretpostaviti da je situacija trebala biti ispričana iz Vlatkinih usta, onako kako ona reagira na svijet i doživljava obiteljsku situaciju. Međutim, odabiranjem mlađe sestre kao glavne junakinje pomaknut je naglasak na one situacije i događaje koje proživljava obitelj, a Vlatki ostaju nepoznati.“ (Sesar, 2013, str.433) Cilj autorice bio je osvijetliti jedno nedovoljno vidljivo mjesto, zbog čega je naglasak s Vlatke pomaknut na sve ostale članove obitelji. Na ovaj način čitatelji se imaju priliku upoznati s intimnim događajima unutar obitelji koja se odjednom treba nositi s tragedijom koja može pokucati na bilo čija vrata. Pripovjedačica u središte postavlja sebe, svoj unutarnji svijet i svoje odrastanje, kao i događaje unutar obitelji nakon suočavanja s problemom. O Vlatkinoj svakodnevnici, drogiranju i beskućništvu saznajemo tek iznenadnim spoznajama o krađi ili izmamljivanju novaca od rodbine i prijatelja. Na ovakav način ispričan roman šalje nam poruku kako pojedinci u slučajevima ovisnosti u središte pažnje stavljaju upravo ovisnika, odnosno ovisnicu, dok sve ostalo postaje manje važno. Pripovijedanjem iz perspektive mlađe sestre čitatelji dobivaju posve drugačiji uvid u cjelokupnu situaciju nego što bi to bilo da je priča ispričana iz Vlatkine perspektive ili perspektive jednog od roditelja. Ime glavne junakinje, odnosno pripovjedačice ostaje nam nepoznato što zapravo omogućuje poistovjećivanje vršnjaka i vršnjakinja koji, također, sazrijevaju u teškim okolnostima u kojima se moraju boriti s problemima koji su nepoznati ostatku njihova društva koje ih okružuje.

Iako je naslov romana pomalo neobičan i ne otkriva ništa o temi, autorica već u prvim retcima napisanim umjesto posvete daje naslutiti s kakvom će teškom i potresnom temom suočiti čitatelje.

„Borba s drogom rat je u kojemu, kao i u svakom ratu, strada mnogo njih i to baš onako kao u svakom drugom ratu: mnogo je mrtvih, ranjenih, a i onih koji su preživjeli, ali su ostali bez cjelokupne imovine i bez nade za neku svijetlu budućnost. Postoje i razlike između tog rata i onog svima poznatog u kojemu se koristi vatreno oružje. U ovom ratu rijetko tko govori o mrtvima, ranjenima i osiromašenima s dužnim poštovanjem, i mada je među stradalima mnoštvo mladih i još djece, mi za njihove roditelje češće pronalazimo riječi osude nego riječi suosjećanja i ljubavi.

Zato sam odlučila ne posvetiti ovu knjigu nekoj određenoj osobi. Neka ona bude dar svakom mladom biću i svakom roditelju koji će, pročitavši je, uvidjeti kako je malo nedostajalo do sretnog završetka i kako ne moramo čekati da nam se jednoga dana pruži prilika da budemo heroji, jer u ovom ratu to možemo postati odmah, sada i ovdje.“ (Mihelčić, 2009, str.5)

Osim u riječima posvete, čitatelj već na prvoj stranici može utvrditi da je tematika ovog romana narkomanija, odnosno rat s drogom i svim nedaćama i tragedijama koje droga i ovisnost sa sobom donose, kao i posljedice koje drogiranje jednog člana obitelji ostavlja na cijelu obitelj. „Imam osamnaest godina, bijesna sam i morala sam sve ovo zapisati, ako radi nikog drugog onda zbog onih budala iz moje škole koji kažu kako pokoja tableta ekstazija i malo marihuane još nikome nije naškodilo. A naškodilo je. Naškodilo je meni koja to nikada nisam ni kušala, a strašno je naškodilo mojoj šašavoj sestri i cijeloj mojoj obitelji i svima oko nas.“ (Mihelčić, 2009, str.9)

U središtu zbivanja jest prosječna hrvatska obitelj. Pripovjedačica je trinaestogodišnja djevojčica koja se susreće i suočava s problemom ovisnosti svoje starije sestre, sedamnaestogodišnje Vlatke. Vlatkin ulazak u svijet droge uzrokovao je da se cijela obitelj pronađe u paklu droge koji im mijenja tadašnji staložen i normalan život u noćnu moru. Život te obitelji u potpunosti se promijenio onog trenutka kada je Vlatka pobjegla od kuće, ostavivši baki oproštajno pismo: „Draga bako, moram otići jer me roditelji sputavaju i ja to više ne želim trpjeti. Reci im neka me ne traže, jer me neće naći. Voli te Vlatka!“ (Mihelčić, 2009, str.72) Vlatka je

pobjegla od kuće nakon što se s roditeljima i najmlađim bratom Alanom prijevremeno vratila s mora zbog njenog nepodnošljivog ponašanja. „Znaš li da im je ta luđakinja svakog dana pobjegla čim su došli na plažu, i tek bi se kasno noću uvukla u kuću. Jasno da je svako jutro dobivala od mame pljusku i jezikovu juhu, al im je i opet pobjegla. Nikako je nisu uspijevali naći, a pravi je cirkus nastao tek kada su shvatili da im bježi na nudističku plažu.“ (Mihelčić, 2009, str.76) Naime, roditelji su tog ljeta odlučili odmah nakon završetka školske godine otići na more kako bi Vlatka, rastrojena i depresivna zbog prekida s dečkom, promijenila okolinu i oporavila se. „Tog je tjedna završavala školska godina i bili su spremni odmah uzeti godišnji odmor. Predložili su da već sljedeći tjedan odemo na more. Vlatka se nije bunila. Za nju je život ionako završio i nije ju zanimalo hoće li joj ovozemaljski ostaci skončati u nekom samostanu, pod sječivom giljotine ili na ljetovanju sa starcima.“ (Mihelčić, 2009, str.27) No, ta se ideja nije svidjela njezinoj mlađoj sestri koja je htjela ići na more tek u kolovozu kao i inače te je bila vidno nezadovoljna zbog stalnog prilagođavanja roditelja Vlatki kao da je jedino dijete u obitelji. Uz bakinu pomoć pripovjedačica je ipak ostala kod kuće s njom i starijim bratom Robertom i tako imala priliku ići na podjelu svjedodžbi u školu. Na njezinoj su svjedodžbi ponosno stajale same petice, zbog čega ju je baka nagradila lijepim novčanim iznosom. No, sreća zbog dobivenog novca nije dugo potrajala jer je tog dana na ulaznim vratima ugledala roditelje, Vlatku i Alana, koji su se deset dana ranije vratili s mora. Tada je krenulo sve nizbrdo. Roditelji su se svađali predbacujući jedno drugome zbog Vlatkinog ponašanja na moru te se u tom trenutku pojavljuje pitanje moguće rastave roditelja, što prvo zabrinjava Roberta, a onda i pripovjedačicu. U tom obiteljskom ludilu prepirki, vike i straha, Vlatka uzima sestrin novac dobiven od bake, koji je ostavila u sobi na stolu i od tada joj se gubi svaki trag. „Nitko ne zna. Uopće nije došla kući. Zapalila je nekamo s tvojom lovom i dosad se nije javila.“ (Mihelčić, 2009, str.75) Sljedećeg dana roditelji su Vlatkin nestanak prijavili policiji te su dvojica policajaca došla u njihov stan kako bi uzeli izjave. Uzeli su maminu, tatinu, bakinu i Robertovu izjavu, što je pripovjedačicu izrazito povrijedilo jer je smatrala da i ona ima pravo reći ono što zna jer je s njom dijelila sobu i morala trpjeti njezinu tešku narav te ih je odlučila na izlasku zaustaviti i reći im nekoliko riječi o toj kradljivici, što je vrlo zainteresiralo policajce čim je spomenula riječ „*kradljivica*“. „Čim sam spomenula riječ *kradljivica* ona dvojica su se pogledali, izvadili svoj pribor za pisanje i više im nije palo na pamet da me glade

po glavi kao da sam nekakav pudl. Najprije sam im rekla za novac koji mi je baka dala kao nagradu za moj savršeni niz petica. To sam namjerno jako istaknula, tek da shvate kako imaju posla s vrlo pametnom osobom. Dodala sam i procjenu kako je Vlatka jamačno tu krađu izvela kako bi si kupila plave leće ili one tablete za glavobolju koje vječito guta.“ (Mihelčić, 2009, str.80) Nesvjesna značenja svojih riječi, pripovjedačica je svojim roditeljima zapravo otvorila oči i ponudila odgovore na mnoga pitanja. Nakon što je izrecitirala sve što je imala za reći o Vlatki, morala je roditeljima i policajcima pokazati gdje Vlatka skriva te tablete, a skrivala ih je u navlaci popluna. „Tata je izvadio posteljenu, pa su baka i on, pod budnim okom policajca, skinuli navlaku. Odahnula sam. Jedna je vrećica s tabletama još bila tu.“ (Mihelčić, 2009, str.83) Na bakino čuđenje što je Vlatka ostavila tablete, s obzirom da ih je često uzimala, kao što je pripovjedačica prethodno rekla, ona joj je uzvratila kako nju to ne čudi jer je sigurno ponijela one u prahu, za koje joj je Vlatka tvrdila kako su joj bolje jer brže pomažu, čime je dodatno šokirala majku. „ – Vlatka je rekla da je taj prah izvadila iz onakvih kakve baka pije kad je bole križa, samo ih je premjestila u papirić jer nije luda da ih, kao baka, guta u onim plastičnim kapsulama koje sigurno ostanu negdje u želucu i truju je.“ (Mihelčić, 2009, str.84) Nakon sestrih itekako važnih riječi, Robert je priznao majci da je on znao za Vlatkino konzumiranje tableta, braneći se da nije znao da ih ima i kod kuće. „ – Ja sam znao, mama. Ponekad je na tulumu i u disku uzimala tablete, ali kunem se da nisam znao da ih ima i kod kuće. Nisam je htio tužakati, u školi su gotovo svi probali nešto od tih stvari.“ (Mihelčić, 2009, str.84) Nakon što su policajci otišli, pripovjedačica je tijekom večere za kojom je vladala grobna tišina, upitala oca zašto je policajcima drago što Vlatka ima glavobolje i kako odjednom znaju gdje ju trebaju tražiti, jasno dajući do znanja roditeljima kako ona ni ne sluti da se njezina sestra drogira. „Robertu su popustili živci pa me prekinuo. – Nisu glavobolje, ti glupačo glupa, zar ne shvaćaš da se Vlatka drogira?!“ (Mihelčić, 2009, str.88) Od te večeri ništa više nije bilo isto za tu nekad posve normalnu i složnu obitelj, a netrepeljivost između roditelja je svakim danom bivala sve veća i veća. „Nakon povratka s mora mama i tata se nisu družili ni razgovarali, osim ako se nije radilo o Vlatkinom nestanku i njezinim svinjarijama, no i sada je svaka sitnica mogla rasplamsati iskru netrepeljivosti.“ (Mihelčić, 2009, str.87) Trenuci obiteljskog zajedništva bivaju sve više narušeni, a preostalo troje djece osjeća se zanemareno od strane svojih roditelja. „Najgore je bilo u subotu i nedjelju, jer to su jedini dani kada se svi u isto vrijeme

okupimo oko stola. Kad smo te subote sjeli za stol, mama je malo gledala u Vlatkin prazan stolac i onda se naglo prisjetila kako je nešto zaboravila obaviti u gradu. Vratila se tek kasno navečer. Mislim da nije ništa zaboravila, nego nije mogla jesti i pritom gledati taj prazan stolac. To se u nedjelju potvrdilo, jer je počela plakati još dok smo jeli juhu.“ (Mihelčić, 2009, str.92) Motiv praznog stolca snažna je i emotivna slika nedostatka i gubitka u kojem jednako pati obitelj ovisnice koju je ostavila za sobom, kao što pati i ona sama. (Sesar, 2013) Roditelji su odlučili Vlatkin nestanak držati u tajnosti, kako se ne bi kasnije osramotili pred susjedima i prijateljima, pa je tako Robert morao svojoj djevojci Marini lagati gdje je Vlatka. S obzirom da je prošlo nekoliko dana od Vlatkinog nestanka i da se njezinu skorom povratku obitelj nije mogla nadati, majka je odlučila da će cijela obitelj vikend provesti u Samoboru, kod bakine sestre. Pripovjedačica i brat Alan bili su presretni zbog te mamine odluke. Iako su se ondje lijepo proveli i malo odmakli od gorke realnosti koju svakodnevno proživljavaju, povratkom u kuću dočekalo ih je nimalo ugodno iznenađenje. „Već nakon desetak minuta mama je opazila da u polici ispod TV prijemnika nema novog DVD recordera, a gotovo istovremeno tata je zavapio jer mu je nestalo prijenosno računalo. Baka je odmah odjurila u kuhinju gdje u ladici, odmah ispod one u kojoj je pribor za jelo, držimo otvarač za konzerve, klupko špage, razne još nerabljene spužvice za pranje i brisanje posuđa, sudopera i svega u kuhinji, ali i star novčanik s novcem za potrebe kućanstva. Nije ostala niti jedna kuna.“ (Mihelčić, 2009, str.93) Nestala je i majčina kutijica s nakitom. Ubrzo su se u stanu pojavili policajci koji su ustanovili da na ulaznim vratima nema tragova provale, što je značilo da je stvari odnio netko tko ima ključ. Uspoređivanje otisaka prstiju pronađenim u stanu nakon krađe s onima na Vlatkinim školskim knjigama pokazalo je da je stvari iz stana odnijela upravo Vlatka. „Robert mi je potvrdio da je Vlatka odnijela i novac i stvari, i kako je sada ona pravi kriminalac, jer su u policijskoj stanici napravili njezin dosje, a to znači da imaju poseban fascikl u kojem je njezina slika, ime i prezime, otisci prstiju i zapisano je baš sve što o njoj znaju.“ (Mihelčić, 2009, str.96) Nakon toga, roditelji su uzeli bolovanje. Majka je besciljno lutala gradom nadajući se kako će pronaći Vlatku, a tata je vrijeme provodio ispred starog kompjutora ne bi li nadoknadio već ranije obavljen posao, pohranjen u računalu koje mu je Vlatka ukrala. Uskoro je najmlađi brat Alan imao nastup u glazbenoj školi, koji je bio najavljivan dva mjeseca unaprijed. Tog trenutka pripovjedačica žali zbog Vlatkinog odlaska jer je ona uvijek pratila Alana u tu školu i dolazila po njega. Svi

članovi obitelji i Robertova djevojka Marina došli su na njegov koncert i zauzeli mjesta u prvome redu. Pripovjedačica se okrenula po dvorani ne bi li vidjela gledaju li i drugi roditelji Alana s tolikim zanimanjem, a onda je ugledala Vlatku kako stoji naslonjena na dovratak i gleda u Alana. „Na sebi je imala neku prljavu majicu koju nikada nisam vidjela, a i kosa joj je bila prljava i silno neuredna, ali bila je to Vlatka. Htjela sam je pozvati da sjedne k nama, no bila sam toliko iznenađena da mi iz grla nije izašao ni najmanji glas, samo sam počela poput luđakinje mahati rukama, nadajući se da me vidi. Nagnula sam se preko Roba i povukla tatu za rukav, sada vičući „*Eno Vlatke!*“ A kad sam se ponovno okrenula, Vlatke više nije bilo.“ (Mihelčić, 2009, str.101) Ne obazirući se nimalo na Alanov nastup, tata je krenuo prema vratima, kao i svi ostali za njim, no Vlatki nije bilo ni traga. Uskoro je za njima dotrčao i Alan koji je prekinuo sa sviranjem čim je shvatio što je pripovjedačica vikala. Krenuli su prema kući. Alan je hodao plačući, no nije plakao dječje i glasno, nego su mu se samo suze spuštale niz obraze na koje se nije obazirao. „Oh, znala sam, itekako sam dobro znala kako mu je. Meni se to dogodilo već stotinu puta, milijun puta sam uložila sav svoj trud kako bih napravila nešto lijepo i dobro i pametno, a onda je Vlatka samo jednom svojom sitnom svinjarinjom i prijestupom skrenula svu pozornost odraslih na sebe.“ (Mihelčić, 2009, str.102) Ovim je riječima pripovjedačica ponovno istaknula osjećaj zanemarenosti ostale djece u odnosu na Vlatku i osjećaj manje vrijednosti naspram Vlatke, što je zamjerala roditeljima. A onda je shvatila da je upravo ona sve pokvarila jer je spomenula Vlatkino ime, zbog čega se osjećala krivom pa ga je zagrlila i ispričala mu se. Dani su prolazili, Vlatki i dalje nije bilo ni traga ni glasa, a obitelj se počela lagano privikavati na život bez nje. Uskoro se pokazalo kako je zamisao o tajenju Vlatkinog nestanka bila, zapravo, loša ideja. Osim što je upravo to bio uzrok Robertovog prekida s Marinom, nekoliko dana poslije krenula je lavina neugodnih iznenađenja za obitelj. Prva neugodnost bio je posjet tete Branke, koja je zapravo došla posjetiti majku jer joj je Vlatka rekla da je majka toliko loše da ne može ustati iz kreveta te je tražila petsto eura. „ – Vlatka joj je došla s pričom kak me tata hitno mora odvesti na specijalistički pregled u Beč, jer se to ovdje ne može obaviti. Tražila je tisuću eura, no Branka je, srećom, imala pri sebi samo petsto. Rekla je Vlatki da će danas odmah ujutro u banci podići ostatak. Branka ju je čekala od jedanaest do malo prije, pa je napokon odlučila sama donijeti taj novac...“ (Mihelčić, 2009, str.132) Tada je majka Branki rekla cijelu istinu, koja se na to rasplakala i rekla kako će joj vratiti novac kad im bude odgovaralo. To je bio

tek početak Vlatkinog izvlačenja novaca od rodbine i prijatelja. Tijekom očevo bolovanja, Vlatka je od njegova prijatelja Tvrta izvukla dvije tisuće kuna. Nakon toga, najgora situacija bila je ona s Markovim tatom početkom rujna, nekoliko dana nakon početka nove školske godine. Marko je, inače, najbolji prijatelj pripovjedačice te je upravo ova situacija, koju je uzrokovala Vlatka, poljuljala njihovo prijateljstvo i dovela ga u pitanje. Naime, Vlatka je došla kod njih i tražila pet tisuća kuna kako bi im pomogli oko bakinog sprovoda. „Došla je sva uplakana i rekla kako joj je baka iznenada umrla, i kako ste u šoku i u gužvi oko svega što se u takvim prigodama mora obaviti, pa ste zato poslali nju.“ (Mihelčić, 2009, str.147) Ne znajući da je to Vlatkina izmišljotina, Marko je osuđivao pripovjedačicu zbog ponašanja kao da joj se baš ništa nije dogodilo, a on je bio izrazito emocionalno vezan za njezinu baku, koju je doživljavao kao vlastitu, te je pripovjedačicu u školi nazvao svinjom, zbog čega ga je ona udarila rukom po licu, a on je njoj uzvratio šakom u čelo. Markov je otac objasnio cijelu situaciju majci, koja mu je obećala vratiti novac sljedeće večeri. Majka je do tada već u banci podigla kredit od pedeset tisuća kuna kako bi njime vratila dugove koje je Vlatka napravila, te nije znala gdje će uzeti još dodatnih pet tisuća kuna kako bi vratili Markovom ocu. Tada joj je baka ponudila zaručnički prsten koji je dobila od njezina oca. „Baka je zurila kroz prozor, a kad se okrenula prema mami, rekla je hladnim glasom koji nije trpio prigovora: - Elza, čula si Markovog tatu. Ovo je moj sprovod, zar ne? Onda ću ga ja i platiti!“ (Mihelčić, 2009, str.150) Pripovjedačica je sve to ispričala Robertu i Alanu, zbog čega je Robert nazvao Vlatku prokletom sebičnom, pokvarenom i lažljivom svinjom, a Alan se prestrašio, kao da će baka doista umrijeti. A onda su njih troje odlučili skupiti svoje uštedevine ne bi li povratili bakin prsten iz zalagaonice, gdje su rekli da će ga čuvati četrnaest dana. Nedostajalo im je nešto više od osamsto kuna do iznosa od pet tisuća te su pozvali oca nakon večere u sobu kako bi mu rekli za svoj plan, no on nije htio uzeti novac i rekao im da ne brinu i da će on do sutra nabaviti novac i otkupiti bakin prsten. Na dan Svih svetih za vrijeme ručka napetost narušenih obiteljskih odnosa dosegla je vrhunac kada je Alan poželio da padne još više snijega kako mi se mogao sutradan sanjkati, zbog čega ga je majka napala da je njegova sestra negdje gladna i žedna, na hladnoći bez kaputa, a on naručuje još više snijega kako bi još bolje uživao. „Kao da je pukla neka brana, odjednom su svi govorili. Tata je rekao mami da je prokleta luđakinja koja je uvijek u stanju sve upropastiti. Baka joj je samo mirno rekla kako ovo njezino ponašanje prelazi sve granice, a Robert je gotovo

dobio živčani slom i vikao je koliko ga grlo nosi kako mu je pun kufer priča o Vlatki i kako je njoj sigurno dobro, jer bi ta glupa prasica inače već odavno došla kući. I kako ta prokleta idiotkinja negdje uživa nakljukana skupom drogom koju kupuje u našem trošku, a mama predbacuje Alanu što živi normalnim životom.“ (Mihelčić, 2009, str.162) Prvu dojavu policije o mogućem pronalasku Vlatke roditelji su primili uoči Božića. Naime, dogodila se pljačka neke ljekarne u Dubravi gdje su uhvaćena dva dečka i dvije cure, a jedna od njih je policajcu sličila Vlatki. Policajac je bio spreman ne spomenuti je u zapisniku i pustiti je kući. To je zaista bila Vlatka te su je roditelji doveli kući. „Mi četvoro smo još uvijek nepomično stajali kao neki skamenjeni odbor za doček, zureći u onu spodobu koju je pas, izbezumljen od sreće, gotovo srušio, a kada se sagnula da ga pogladi, lizao ju je onom svojom jezičinom po cijeloj glavi. Samo po tome znali da je to Vlatka. Spodoba je imala kratko ošišanu plavu kosu, toliko svijetlo obojenu da je bila gotovo bijela. Samo je na desnoj strani glave, negdje na pola puta između sljepoočnice i tjemena, imala ostavljen jedan pramen kose spleten u tanku pletenicu koja je sezala do ramena. Oni što rade piercing po raznim dijelovima tijela sigurno su na njoj zaradili cijelo bogatstvo, jer je imala dva prstena preko lijeve obrve, jedan joj je bio provučen kroz nos, dolje kroz onu pregradu između nosnica, onako kao onom biku kojega smo jednom vidjeli na stočnom sajmu. Na svakoj uški imala ih je barem pet-šest, a jednog posred donje usnice.“ (Mihelčić, 2009, str.172) Vlatka se riješila psa i krenula zagrliti baku, koja se vješto izmakla njezinome zagrljaju uz izgovor da će joj zagorjeti kolači, a onda se i Robert okrenuo i zaputio prema sobi. Jedini koji joj je prišao i zagrlio bio je Alan. Pripovjedačica je ponovno morala dijeliti sobu s Vlatkom koja je noću cvokotala zubima i stenjala, što je pripovjedačici smetalo i pobunila se majci, s kojom je postigla dogovor da će se zamijeniti te da će ona od sada spavati s tatom, što se nije pokazalo najboljom opcijom zbog očevog hrkanja. Na kraju je pripovjedačica završila u sobi svoje braće spavajući na Robertovom krevetu, a on na podu. Majka je vjerovala kako će unatoč svim nevoljama s kojima su se suočili, imati sretan Božić. Došle su na red božićne želje pa tako djeca, vrlo dobro znajući u kakvoj se financijskoj situaciji nalaze zbog Vlatke, nisu znala što bi poželjela, dok je jedino Vlatka naručila spravu za snimanje i reprodukciju DVD-a, na što je njezin brat blizanac Robert poludio i upitao treba li taj snimač biti iste marke kao i onaj kojega im je ona nedavno ukrala ili želi neki kvalitetniji. U tom je trenutku krenula već dobro poznata lavina vike, galame, predbacivanja odgovornosti i svađe između

roditelja. Na Badnjak je majka s Vlatkom odlučila otići u Avenue Mall kupiti joj odjeću koju je Vlatka stavila na popis potrebnih stvari, a ostaloj djeci rekla neka okite bor dok se one vrate. Vlatka nije smjela nikamo otići bez tate ili mame, kao što nije ni pokazivala želju da iziđe niti iz sobe, niti iz stana. No taj je izlazak s majkom iskoristila kako bi opet pobjegla, zbog čega je majka završila u bolnici. „Dok su kupovale u robnoj kući, Vlatka je odabrala neku bluzu i nagovarala mamu neka je isproba jer bi joj prelijepo stajala. Mama nije htjela trošiti još i na sebe i to na posve nepotrebnu bluzu, no Vlatka je toliko navalila, da je mama pomislila kako nema zla u tome ako tu bluzu obuče i samo vidi kako joj stoji, pa je otišla u kabinu. Kada je obukla bluzu i izišla iz kabine, Vlatki više nije bilo ni traga ni glasa, pa je mama, onako naslijepo, potrčala prema izlazu, a prodavačica za njom, derući se kako joj mama krade svilenu bluzu. Netko iz osiguranja zgrade uhvatio je mamu, no ona se otimala, udarila ga i pobjegla... Na izlazu su je napokon uhvatili, a ona se ponašala kao pobješnjela životinja, pa su osim policije pozvali i kola hitne pomoći, a mama se smirila tek u bolnici kada su joj dali sedative.“ (Mihelčić, 2009, str.192) Mamina nadanja o sretnom Božiću nisu se ostvarila. Na Božićno jutro otac je otišao u bolnicu po nju, a djeca su otvarala poklone koji su ih dočekali ispod bora. Tata se pojavio oko jedanaest sati, no bez majke jer se ona nije htjela vratiti kući misleći kako su svi oni sada nesretni što je Vlatka opet nestala, i to njezinom krivnjom. Zatim se baka uputila u bolnicu, a otac je nastavio završavati svečani božićni ručak. Nakon ručka, otac se prisjetio da je mama naručila kutiju iz slastičarnice te je požurio po nju. „Bila je torta. Krasna. Bijela kao snijeg. Odozgo su, uokolo po samom rubu, bile sićušne zelene jelkice izrađene od marcipana. Svi smo šuteći zurili u tortu. Ne zbog ljepote i jelkica posutih „snijegom“. Zurili smo u tanka, cifrasta čokoladna slova kojima je posred torte pisalo: *Vlatka, volimo te!*“ (Mihelčić, 2009, str.197) Svi su ostali iznenađeni ugledavši natpis na torti, a tata je briznuo u plač i odjurio u sobu. No pripovjedačica je odlučno predložila braći da idu jesti tortu, na što su obojica pristala. Baka je uspjela dovesti majku kući do večere, za kojom su svi uglavnom šutjeli, a onda su na Alanov nagovor čak pristali odigrati partiju Monopolyja. Ubrzo je došla i Stara godina, dan koji će Robertu ostati u lijepom sjećanju jer ga je baka pomirila s djevojkom Marinom i njezinim roditeljima, s kojom je prekinuo, naravno zbog Vlatke, jer joj je prešutio Vlatkin prvi nestanak. Nova godina je došla i prošla, a Vlatkino ime se nije spominjalo. „Za divno čudo, nitko nam se nije javljao s novim Vlatkinim dugovima, mama nam je više nije spominjala i nekako kao da smo se

vratili u one stare sretne dane, samo bez Vlatke. Naravno, to nije moglo potrajati jako dugo.“ (Mihelčić, 2009, str.201) U veljači ih je ponovno posjetio onaj policajac koji je prvi put zažmirio na Vlatkine prekršaje i pustio je kući te obavijestio roditelje i baku kako je Vlatka ulovljena s nekoliko šteka cigareta koje je prodavala za nekoga, te je spomenuta kao suučesnica u pljački kioska i provalama u nekoliko stanova. „Onaj dobri policajac riskirao je svoj posao samo da bi nam pomogao pa je, kako je već bilo kasno, odlučio ostaviti Vlatku tu noć „pod ključem“ i htio je ujutro obavijestiti i nas i socijalnu radnicu, ali shvatio je da se ona opet drogira, pa se napokon odlučio smjestiti je u bolnicu.“ (Mihelčić, 2009, str.202) Roditelji više nisu toliko spominjali Vlatkino ime niti ju je majka posjećivala, ili im je to odlučila prešutjeti. Uskoro je došlo i proljeće te je Vlatka iz Vinogradske bolnice otišla u Španjolsku u komunu, zbog čega joj je pripovjedačica zavidjela misleći kako će ona tamo uživati. Lipanj i početak srpnja donijeli su mnogo sreće i veselja u obitelji jer je pripovjedačica upisala gimnaziju, Alan je u obje škole nanizao sve petice, a Robert je polagao prijemni ispit na Prirodoslovno matematičkom fakultetu i dvoumio se između fizike i matematike, no fizika je prevagnula. Te su godine morali preskočiti odlazak na more zbog financijske situacije u kojoj se obitelj nalazila. Nakon Velike Gospe obitelj je posjetila socijalna radnica zadužena za Vlatku kako bi ih izvjestila da je Vlatka pobjegla iz komune, no telefonirala je nekim svojim prijateljicama te je policija analizom tih poziva otkrila kako je Vlatka u Rimu. „Onda nas je jednog dana naš policajac izvjestio kako je Vlatka u Rimu u zatvoru, a spisak kažnjivih djela kojima je terete, bio je tek nešto kraći od role toaletnog papira. Valjda nisu ljudi da se brinu o njoj, o njezinom smještaju, prehrani i zdravlju, pa su je vratili u Hrvatsku, a mama je dodala kako su je naši strpali u nekakvu domaću komunu na jadranskoj obali.“ (Mihelčić, 2009, str.209) Nakon toga, pripovjedačica mjesecima nije čula ništa o njoj jer se o njoj više u kući nije govorilo. „Polako su blijedjele slike, baš onako kao što su mi objasnili da se događa kada ti netko umre i kada svaki čas plačeš, a onda polako zaboravljavaš. Najprije zaboravljaš one loše stvari, a onda i sve drugo, pa se nakon nekog vremena dogodi da pri spominjanju nečijeg imena osjetiš samo nešto toplo i pomisliš kako si tu osobu poznavala i kako nije bila loša.“ (Mihelčić, 2009, str.209) Pripovjedačica govori kako je Vlatki odavno oprostila bakin ukradeni novac, kao i mnoge uvrede te dodala kako se sjeća lijepih stvari. Prošle su tako još dvije godine u kojima su jedina novost bili mamini česti odlasci na službena putovanja s kojih se vraćala silno umorna, neraspoložena i bez novaca. A

onda je jedne nedjelje za vrijeme ručka obznanila obitelji kako sutradan dolazi Vlatka, što djeca nisu prihvatila s prevelikim oduševljenjem. U tom su trenutku roditelji odlučili reći djeci istinu kako Vlatka cijelo to vrijeme nije bila u komuni, nego u zatvoru te joj je zbog dobrog ponašanja skraćena kazna. Djeca nisu popuštala u svojoj odluci da neće razgovarati s Vlatkom sve dok im otac nije ispričao cijelu priču o Vlatki. „ – Nije samo riječ o zatvoru... Dok se drogirala... vjerojatno je koristila nečiju zaraženu iglu... i oboljela je... – Tati je donja vilica vidljivo podrhtavala, onako kao djeci prije nego briznu u plač, no hrabro je nastavio – oboljela je od hepatitisa... Jetra joj je jako oštećena, pa su je i zato pustili kući, jer...“ (Mihelčić, 2009, str.217) Nikome više nije bilo do jela nakon što su čuli gorku istinu. Pripovjedačica nije znala kakva je hepatitis bolest te joj je Robert objasnio kako ima više vrsta, od kojih su neke smrtonosne, a neke su manje opasne. U tom su trenutku svi troje shvatili što je otac zapravo htio reći. „Ušutjeli smo pokušavajući dokučiti kako netko, tako mlad i zgodan kao Vlatka, uopće može biti samo korak do smrti...“ (Mihelčić, 2009, str.218) Sljedećeg su dana roditelji rano ujutro otišli po Vlatku i vratili su se tek navečer jer je taj zatvor bio prilično daleko, a njihov je dolazak, kao i prošli puta, najavio njihov pas. Pripovjedačica navodi kako nije znala što je očekivala, no nijedna od slika stvorenih u njezinim mislima nije ju mogla pripremiti na Vlatkin povratak. „Pred nama je stajala neka sjena, koščato biće s previše kože koja se na čelu i oko usana naborala kao kod starih ljudi. Njezina kosa, sada prirodne tamnosmeđe boje, bila je glatko začesljana u konjski rep, pa su se na licu još više isticali oni strašno upali obrazi. Izgledala je kao neka od onih gospođa koje prijepodne izlaze iz gostionica pokraj tržnice i teturaju. Kasnije, kad je progovorila, vidjelo se kako je već odavno trebala staviti plombu na gornji prednji zub koji je već pocrnio. Samo nas je kratko pozdravila i nekako smo, kao po dogovoru, preskočili onaj trenutak kad se iz pristojnosti grliš i ljubiš i govoriš one male, uhuugodne laži. Samo je rekla kako je umorna od puta i pokupila se u našu staru „žensku“ sobu.“ (Mihelčić, 2009, str.222) Te noći pripovjedačica nije mogla zaspati. Prvi put je razmišljala o onima koji su im sve to učinili, o ljudima koji su joj prodavali drogu, i tako postajali malo bogatiji, a nju pomaknuli korak bliže provaliji u kojoj se sada nalazi. „O tim prokletnicima koji su na svima uništili živote, koji su nam oteli Vlatku, koji su nam sustavno uništavali obitelj, koji su nas osiromašili i svakoga od nas učinili nesretnim, a nisu nas ni poznavali, niti ih je bilo briga koga su sve uništili.“ (Mihelčić, 2009, str.223) Iz ovih razmišljala vidljivo je zrelo promišljanje

pripovjedačice što potvrđuje kako je, iako prerano, odrasla. Vlatka je neprestano boravila u sobi i šutjela, no jedne večeri pripovjedačica je pokrenula razgovor upitavši ju što je bilo najljepše što je vidjela dok se drogirala, na što joj je Vlatka spomenula njezinog najdražeg slikara Kandinskog i zelenog psa. „ – Ne mogu vjerovati, Vlatka, od svih čudnih stvari na ovom svijetu vidjela si zelenog psa... Ja baš na tome radim, mislim reći: radila sam, gotovo godinu dana, sve do svađe s Markom...“ (Mihelčić, 2009, str.226) Tako je Vlatka svojim odgovorom potaknula pripovjedačicu da joj ispriča svoju najveću tajnu o pokusima s miševima. Dani su prolazili i obitelj se vratila u ravnotežu. Vlatka je dane provodila u sobi, čitala knjige ili gledala u ekran. Pripovjedačica je odlučila napraviti joj psa od glinamola kako bi ju nagradila i razveselila. Čak ga je i premazala zelenom bojom. Ipak, Vlatka ne uspijeva dobiti bitku s hepatitisom te ju taj pakao droge dovodi do smrti. Na zadnjim stranicama romana Vlatkina sestra, pripovjedačica, opisuje Vlatkin sprovod. „S moje desne strane začuo se neljudski zvuk, kao da netko kroz bolno stenjanje pokušava kriknuti. Brzo sam okrenula glavu, no uspjela sam vidjeti samo Robertova leđa. Otrčao je kao lud, nekamo nasumice. Okrenula sam glavu na drugu stranu i vidjela mamu koju su izdala koljena i koja bi sjela u to blato da je tata nije uhvatio.“ (Mihelčić, 2009, str.232) Pripovjedačica je, umjesto grude zemlje, u grob bacila zelenog psa, znajući da je ovo kraj.

Vlatkino drogiranje negativno je utjecalo na svakog pojedinog člana obitelji, kao i na samo funkcioniranje obitelji kao zajednice. Svađe između roditelja postale su svakodnevice, kao i njihova međusobna optuživanja i prebacivanja odgovornosti. Obitelj je počela gubiti ugled, a roditelji su bili svjesni da ih ni osuđivanje društva neće zaobići. „ – Napiši tu svoju izjavu na plakat i zalijepi negdje na Jelačić placu. Možda ti netko i povjeruje. Ti si brat nekoga tko se drogira i to ti je žig kojega ćeš od sada nositi. Mogu te utješiti jedino time da je to ipak mnogo lakše nego biti roditelj nekoga tko se drogira. Svi će se pitati kakva sam ja to mati, kako to da nisam ništa opazila, kako to da nisam ništa poduzela, a svi će govorkati i o tome kako je mala sigurno bila nesretna i zanemarena, pa je zato potražila utjehu u drogi. Tata i ja smo ti koje će okriviti za njezin život, koji je možda zauvijek upropašten...“ (Mihelčić, 2009, str.107) Negativan utjecaj na Roberta očigledan je u trenutku kada djevojka Marina prekida s njim zato što joj je lagao o situaciji s Vlatkom, zbog čega Robert postaje nemilosrdan prema Vlatki i

osuđuje njezine postupke. Ispaštao je i najmlađi brat Alan čiji je koncert u glazbenoj školi bio upropašten upravo zbog Vlatke, a doživio je i majčine osude zbog posve uobičajene dječje želje da padne snijeg kako bi se mogao sanjkati. I pripovjedačica je zbog Vlatke izgubila jedinog prijatelja Marka s kojim se posvađala kada je Vlatka izmislila bakinu smrt Markovom ocu i Marku zbog čega je Marko osuđivao pripovjedačicu što se ponaša kao da joj se ništa nije dogodilo. Iako je kasnije cijela istina o tome izašla na vidjelo, pripovjedačica se nije ponovno zbližila s Markom. „Nisam našla ni neku zamjensku prijateljicu; dolazila sam u školu sama i sama sam odlazila iz nje, a kad sam vidjela kako su me, kad se sve to s Vlatkom pročulo, prestali pozivati na rođendanske proslave, odlučila sam posve se povući.“ (Mihelčić, 2009, str.205) Osim toga, nebrojeno je puta istaknula kako se i osjeća zanemareno zbog cijele situacije s Vlatkom, kao i postupaka roditelja koji su se ponašali kao da se cijeli svijet vrti samo oko Vlatke, kao da im je Vlatka jedino dijete, što najviše zamjera upravo majci: „ – Za sve! Nikada nisam bila tvoje dijete onako kako je to bila Vlatka! Sve što pokušam, to si ti već davno obavila s Vlatkom! Mene vidiš samo ako me želiš kazniti ili se nekome narugati! Misliš da nisam čula što si teti Branki rekla kad te je pitala kako smo? Rekla si joj da sam ja u pubertetu, a ti na apaurinima! Zvučalo je kao da zbog mene moraš piti te tablete za smirenje. Zašto joj nisi rekla zbog koga si na apaurinima? Eto vidiš gdje djeca nauče lagati! Rugaš mi se kako nisam genij, ali kladim se da ti ne bi ni primijetila kada bih bila. Ja sam u ovoj kući samo vješalica za Vlatkinu iznošenu odjeću i vaše potrkalo za donošenje namirnica iz dućana. Znaš li uopće koja mi je najdraža boja, čega se bojim, koji predmet u školi najviše volim, tko je moja najbolja prijateljica?!“ (Mihelčić, 2009, str.112) Položaj sestre može se vrlo lako iščitati iz njezinih sljedećih riječi: „Ne zavidim ja Vlatki, nego mi smeta što se cijeli naš život vrti oko nje, kao da mi ostali i ne postojimo.“ (Mihelčić, 2009, str.15) Vlatkino je ponašanje ostavilo traga i na baki, koja više nije bila toliko pozitivna kao prije i sve je više propadala, što izgledom, što psihom. „Sada su jutrom roditelji ponovno odlazili na posao, ali je baka izgubila svaku volju za kartanjem sa susjedima. Kao da je u ovih mjesec-dva ostarjela barem deset godina. Prije mi je smetala što farba kosu onako crvenom bojom, a sada me žalostio i sam pogled na ona 2-3 centimentra izrasle sijede kose koju nije ni pokušala sakriti.“ (Mihelčić, 2009, str.109) Na kraju, Vlatka je izgubila bitku s drogom, a obitelj je ostala obilježena

zauvijek, što zbog svega proživljenog u prethodnih nekoliko godina zbog Vlatkina drogiranja, a što zbog osjećaja praznine koji je ostao nakon njezine smrti.

Kao što je već rečeno da je naslov romana pomalo neobičan, razlog takvog naslova saznajemo tek u posljednjim poglavljima romana kada pripovjedačica uvodi motiv zelenog psa. Naime, pripovjedačica je upitala Vlatku što je bilo najljepše što je vidjela pod utjecajem droge, a Vlatka joj je odgovorila da je to bio zeleni pas, i pritom spomenula njezinoga omiljenog slikara Kandinskog, čime ju je oduševila: „-... Te boje su promicale strašno... strašno brzo, a ona je iz njih istrčao pas i veselo jurnuo prema meni... prelijep, duge dlake... prekrasan... zelen... posve zelen – istisnula je, pa zatim legla na bok i lice okrenula prema zidu.“ (Mihelčić, 2009, str.226) Pripovjedačica je potom odlučila od glinamola izraditi psa. Dugo ga je radila i pazila na svaki detalj, a na kraju ga je premazala zelenom bojom. Željela ga je darovati Vlatki, no bojala se da će ju ona odbiti ili se jednostavno praviti kako ju ne vidi i ne čuje pa je odlučila staviti psa na stolac pored njezina kreveta dok Vlatke nije bilo u sobi. Iako joj nikada nije zahvalila niti joj rekla je li joj lijep ili ne, ona je znala da joj je drag jer ga je jednog jutra ugledala kako leži uz nju na jastuku, napola prekriven njezinom kosom, što joj je izmamilo suze radosnice na lice. Osim što nam ovom scenom djelomično postaje jasan smisao naslova, ovo je scena koja ujedno prikazuje jedini prisni trenutak dviju sestara koji dokazuje kako između njih postoji bliskost, povezanost i ljubav, bez obzira na sve prethodne optužbe. Vrlo dirljiv trenutak, ujedno je i vrlo potresan jer na neki način priprema čitatelja za tragičan kraj, u kojemu Vlatka gubi svoju bitku s drogom budući da ju je bolest od koje je oboljela zahvaljujući zaraženoj igli pobijedila, odnosno tim ubodom zaraženom iglom sama je sebi donijela smrtnu presudu, iako nesvjesna toga. Roman i završava motivom zelenog psa kada nam zapravo postaje u potpunosti jasan smisao naslova romana. „Prišla sam, posegnula u džep i kriomice u grob umjesto zemlje ubacila svoga zelenog psa. Prisilila sam se pogledati dolje. Pao je nespretno, na leđa, i one njegove zelene noge su sada u zemlji izgledale kao klice novoga života i boljeg svijeta, koje su pale preduboko i možda se nikada neće probiti na svjetlo dana, ali postoje tu, kao zalag...“ (Mihelčić, 2009, str.233)

U romanu se, osim ovisnosti i narkomanije, pojavljuje još nekoliko tabu tema, kao što su mladenačka delinkvencija, zatvor, teška bolest i smrt. Na taj način autorica upoznaje čitatelja s posljedicama koje sa sobom povlači pakao droge i

ovisnosti, te koliko ozbiljno poigravanje drogom može ugroziti ljudski život, no ne samo život ovisnika, nego i njegove obitelji, koja ostaje zauvijek obilježena traumom s kojom se preko noći morala naučiti živjeti. Šalje jasnu poruku koliko je važno znati reći „NE!“ iskušenjima poput droge dok nije prekasno. Iako se danas s problemom droge suočava sve više ljudi, a posebice mladih, društvo je i dalje puno predrasuda i osuđuje obitelji ovisnika, umjesto da im pruži potporu i osuđuje one koji su ovisnika gurali sve dublje i dublje u provaliju ovisnosti prodajući im drogu. „Dom narkomana ti je obilježen, sine moj, ljudi ih izbjegavaju kao kugu, premda će posve civilizirano reći kako sve razumiju i kako to uopće ne znači da ćeš i ti poći stranputicom.“ (Mihelčić, 2009, str.106)

Radnja romana je sustavna i teče kronološki bez većih smetnji. Dinamičnost fabule je postignuta Vlatkinim bijegom od kuće i potragom za njom, kao i uplitanjem policije, čime se želi naglasiti ozbiljnost situacije. No nailazimo i na elemente humora: „Došli su za sat vremena. Dvojica. U običnoj civilnoj odjeći. Bila sam razočarana, jer sam očekivala policijski auto sa sirenama i sve ono kao u filmovima, a ta dvojica su izgledala miroljubivo, kao da su od onih što zvone na sva vrata i prodaju skupo posuđe ili nas plaše kako ćemo nadrljati ako sutra bude Sudnji dan.“ (Mihelčić, 2009, str.79) Osim u tom trenutku, autorica se služi humorom i prilikom opisivanja Vlatke: „Vlatka je luda sto gradi! I černobilskim štakorima mozak radi bolje nego njoj.“ (Mihelčić, 2009, str.11), kao i Vlatkina brata blizanca Roberta, za kojeg navodi da je došao s drugog planeta te kako ni on nije normalan, no to njegovo ludilo nikome ne smeta. Humor je nadopunjen elementima ironije, čime se mladim čitateljima omogućuje lakše proživljavanje ovakve teške i gorke teme. Suvremenost romana može se iščitati iz jezika kojim je djelo napisano. Osim elemenata humora i ironije, uočljiva je protkanost teksta žargonskim riječima, kao i mladenačkim idiomom, čime se približava i uspostavlja povezanost s onima kojima je djelo i namijenjeno. Autorica u članku *Pisac za djecu i mlade – nimalo lak posao* objavljenom u knjizi *Dijalog među generacijama u književnosti za djecu i mlade*, koju je priredila Ranka Javor, ističe da stil pisanja treba prilagoditi djetetu i njegovoj dobi, zbog čega se pisac treba nečega i odreći, primjerice metafora koje u djetetu neće pobuditi nikakve asocijacije. Kao što je već spomenuto, roman je pisan u prvom licu, za što je, tvrdi Tea Sesar (2013) karakteristična veća prisnost čitatelja s pripovjedačem. Osim toga, monološka

pripovjedna forma otvara u svijesti čitatelja drugačiju perspektivu i omogućuje mu sudjelovanje u događajima na način na koji ih doživljava lik. (Sesar, 2013)

Dubravka Zima, u *Dijalogu među generacijama u književnosti za djecu i mlade*, navodi kako je ovaj roman na institucionalnoj književno-reprezentacijskoj razini 2010.godine proglašen apsolutnom knjigom godine. Nagrađen je četirima nagradama, što hrvatskim, što regionalnim, a dobio je i zavidnu količinu stvarnog i virtualnog medijskog prostora. Medijskom su recepcijom kao središnje kvalitete romana istaknute društvena aktualnost, nekonvencionalnost u odabiru teme i netipično preuzimanje odgovornosti u kontekstu dječje i adolescentske književnosti. Zima ističe da implicitna i stvarna autorica u romanu ispisuje kritiku nadzora i distribucije znanja/moći u društvenoj zajednici, jednako kao i kritiku specifične diskurzivne prakse, dječje i adolescentske književnosti. Naime, dječja književnost opstaje na pretpostavci da znanje nije dostupno djetetu, odnosno adolescentu, a u ovom je romanu ta pretpostavka ironizirana nastojanjima pripovjedačice da svoje znanje kapitalizira, odnosno prodaje zainteresiranim članovima obitelji. Neimenovana pripovjedačica započinje svoju pripovijest u trinaestoj godini i njezino neznanje o drogi i oblicima opijata pokreće radnju. I Vlatkin brat blizanac Robert obilježen je znanjem, odnosno neznanjem; on je znao za Vlatkino isprobavanje droge, što priznaje nakon Vlatkina bijega. Roditelji su u tom trenutku amnestirani društvene odgovornosti zbog svog neznanja. Iako su odrasli i po definiciji odgovorni, oni nisu znali za Vlatkino konzumiranje i zlouporabu opijata. „To neznanje, pak, majka doživljava kao bitnu odrednicu vlastite samoprocjene majčinstva. U svađi s ocem nakon što policija utvrdi da je riječ o ovisničkom bijegu, majka isprva krivi pripovjedačicu, no nakon toga agresija se usmjerava na oca.“ (Zima, 2012, str.28) Majka vlastito neznanje doživljava kao vlastiti neuspjeh, pogrešku, propust. Majka osjeća da nije uspjela kao majka zbog kćeri ovisnice ni kao supruga zbog izostanka partnerske potpore, a zaposlenje percipira kao izrabljivački naporan rad koji ne donosi zadovoljstvo. Moguće je da je i sama Vlatka žrtva svog neznanja: njezina odsutnost iz narativnog prostora usmjerava narativnu pozornost na obitelj i ujedno sugerira da razloge njezine propasti i ne treba tražiti.

U romanu majka je zaposlena, baka je nekonvencionalna, angažirana, aktivna i nimalo ograničena stereotipnim rodnim ograničenjima, a pripovjedačica je intelektualno natprosječna predadolescentica čije ambicije, kao ni interesi nisu

povezani sa stereotipnim ograničavajućim rodnim obilježjima književnih preadolescentica, zbog čega je roman relativno usamljen primjer rodno osviještenog diskurza u hrvatskoj dječjoj i adolescentskoj književnosti. Nadalje, u romanu se zaobilazi potvrđeni model narativnog razvoja povezanog s raznospolnim dječjim ili adolescentskim prijateljstvom, koje na kraju prerasta u ljubavnu vezu. Na kraju, narativni završetak ne donosi modelativno olakšanje u sretnom završetku, već je završetak re-semantiziran u obiteljskoj katarzi smrti i ljubavi jer protagonistica Vlatka umire od posljedica zlouporabe droge, a u toj se katarzičnoj smrti obitelj re-konstruira. Vlatkina smrt donijela je obitelji tugu, ali istovremeno i svojevrsno olakšanje. „Proces Vlatkina samouništenja istovremeno je proces obiteljskoga jačanja.“ (Zima, 2012, str.29)

Prema Živković Zebec i Novak (2017) roman predstavlja kritiku društvu, koje najčešće osuđuje obitelj ovisnika i puno je predrasuda, ne sagledavajući situaciju iz perspektive te obitelji, koja ostaje obilježena za cijeli život. Isto tako, svaki član obitelji doživljava emocionalne krize koje uzrokuju nerazumijevanje i svađe. Osim toga, Živković Zebec i Novak ističu relativiziranu ulogu roditelja koji nemaju vremena za sve četvero svoje djece, već svu svoju pažnju usmjeravaju problematičnoj Vlatki, koja se bori s ovisnošću, što dovodi do zanemarivanja preostale troje djece i ima određene posljedice na njih, ali tada baka uočava pogreške roditelja i preuzima brigu za ostalu djecu.

Autorica je uspješno balansirala između književnoga i pedagoškoga što potvrđuje tragičnim, ali poučnim završetkom, o kojemu govori: „Roman je doslovce godinama ležao čekajući to posljednje poglavlje jer nisam imala srca napisati ovakav kraj. Napokon sam vidjela da je nužan jer kakvu bih to poruku djeci poslala? Ne mogu im kroz dvjesto stranica pokazivati sve negativne aspekte ovisnosti, a na kraju im neizravno reći: Ma samo se vi drogirajte, sve će to na kraju završiti dobro za vas, a ove oko vas ionako nitko ne broji!“ (<https://www.tportal.hr/kultura/clanak/ovisnik-je-kao-kamen-bacen-u-bonacu-20100810>)

8. ZAKLJUČAK

Tematski aspekt književnog djela vrlo je važan i nezaobilazan u dječjoj književnosti. (Javor, 2002) Tema predstavlja ono o čemu djelo govori, a suvremena književnost motive preuzima iz svakodnevnog života. Suvremena književnost progovara o temama kao što su droga, ovisnost, nasilje, seks, teške bolesti ili smrt, koje teoretičari nazivaju teškim, neprimjerenim, depresivnim, osjećajnim, odnosno tabu temama. Takve teme pomažu mladima u odrastanju i sazrijevanju jer prikazuju probleme s kojima se i oni sami mogu suočiti u svojoj okolini. Namjera autora je približiti mladima problematiku obiteljskih i društvenih odnosa. Glavni likovi takvih romana kreirani su tako da se mladi čitatelji s njima mogu poistovjetiti.

Nekada je dječja književnost zaobilazila neprimjerene teme. U svjetskoj književnosti tabu teme uvode se šezdesetih godina dvadesetog stoljeća. Jedan od razloga kasnoj pojavi takvih tema je taj da je književnost za mlade dugo bila pod utjecajem pedagoških tendencija. Knjige su imale odgojnu namjenu sa sretnim završecima, idealiziranim obiteljima i roditeljima. U hrvatskoj se književnosti devedesetih godina dvadesetog stoljeća javljaju autori koji u značajnijoj mjeri progovaraju o društveno aktualnim temama. Pišu o temama koje su bliske mladima, odnosno o temama s kojima mladi mogu suosjećati te im mogu na taj način olakšati razdoblje njihova odrastanja. Riječ je o temama koje su sve češća pojava današnjeg društva, nešto što se svakodnevno događa svuda oko nas. Tako su romani za mlade postali, obzirom na temu o kojoj progovaraju, sve depresivniji, tmurniji i crniji, što se može smatrati jednom od posljedica razvoja društva i događaja o njemu. (Lavrenčić Vrabc, 2002)

Spisateljice koje također u svojim djelima progovaraju o tabu temama jesu Ivona Šajatović i Nada Mihelčić. Ivona Šajatović u svom djelu *Strogo povjerljivo – obitelj Barić* progovara o seksualnom zlostavljanju u obitelji koje završava smrću zlostavljane djevojčice, dok u romanu *Pazite kako igrate!* problematizira temu života djece u udomiteljskoj obitelji, dok Nada Mihelčić u svom djelu *Zeleni pas* potpuno otvoreno govori o temi droge i ovisnosti jednog člana obitelji, o posljedicama koje to drogiranje ostavlja na ostale članove u obitelji, i na kraju smrti ovisnika.

Smatram da su analizirani romani spomenutih spisateljica velik doprinos suvremenoj hrvatskoj književnosti za mladež jer osim mladim čitateljima kojima su djela namijenjena, djela mogu pomoći roditeljima, odgajateljima i učiteljima da zakorače u svijet adolescenata i otkriju njihova razmišljanja, osjećaje, tajne i probleme s kojima se svakodnevno susreću u svome okruženju. Teme o kojima navedeni romani progovaraju ne bi se trebale više smatrati tabu temama jer progovaraju o onome što je postalo svakodnevna pojava u današnjem društvu. Prema mišljenjima stručnjaka razdoblje adolescencije započinje ranije nego prije, a proces odrastanja je produžen, zbog čega autori otvoreno progovaraju o mnogim temama, koje zbog lake dostupnosti medija mladima, njima više nisu u tolikoj mjeri tabu. U književnosti nijedna tema ne smije biti zabranjena jer sve što nas okružuje može postati predmetom književne obrade. Kao zaključak ovoga diplomskog rada možemo istaknuti kako je suvremena hrvatska književnost za mladež obilježena djelima koja progovaraju o društveno aktualnim, takozvanim tabu temama, koje pripremaju mlade za život u društvu o kojem ta djela otvoreno progovaraju.

LITERATURA

- 1) Anić, V., Goldstein, I. (1999). *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Novi Liber.
- 2) Haramija, D. (2002). Smrt u prozi za djecu i mladež. Javor, R. *Tabu teme u književnosti za djecu i mladež*, str. 30-38. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- 3) Hranjec, S. (2002). Tematski kompleks u hrvatskoj dječjoj književnosti. Javor, R. *Tabu teme u književnosti za djecu i mladež*, str. 66-71. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- 4) Hranjec, S. (2009). Čežnja zvana obitelj. Šajatović, I. *Pazite kako igrate!*, str. 113-116. Zagreb: Školska knjiga.
- 5) Javor, R. (ur). (2002). *Tabu teme u književnosti za djecu i mladež*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- 6) Lavrenčić Vrabec, D. (2002). Bol odrastanja: droge, seks i... Javor, R. *Tabu teme u književnosti za djecu i mladež*, str.7-16. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- 7) Mihelčić, N. (2012). Pisac za djecu i mlade – nimalo lak posao. Javor, R. *Dijalog među generacijama u književnosti za djecu i mlade*, str. 31-36. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- 8) Mihelčić, N. (2009). *Zeleni pas*. Zagreb: Naklada Lukom.
- 9) Mihoković-Kumrić, N. (2018). *Čitateljsko oko* (osvrsti, ogledi, pogledi). Velika Gorica: Gradska knjižnica Velika Gorica
- 10) Sesar, T. (2013). Tri romana Nade Mihelčić u kontekstu suvremenog uobličavanja žanra. Gabelica, M. *VELIKI VIDAR – stoljeće Grigora Viteza*, str. 429- 436. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
- 11) Šajatović, I. (2009). *Pazite kako igrate!* Zagreb: Školska knjiga.
- 12) Šajatović, I. (2011). *Strogo povjerljivo: obitelj Barić*. Zagreb: Naklada Semafora
- 13) Težak, D. (2002). Tema rođenja u dječjoj književnosti. Javor, R. *Tabu teme u književnosti za djecu i mladež*, str. 23-29. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- 14) Tportal na <https://www.tportal.hr/kultura/clanak/ovisnik-je-kao-kamen-bacen-u-bonacu-20100810> (7.5.2020.)

- 15) Zalar, D. (2012). Ivona Šajatović – razvoj autorskog rukopisa kroz žanrovsku igru. Javor, R. *Dijalog među generacijama u književnosti za djecu i mlade*, str. 45-49. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- 16) Zima, D. (2012). Kvalifikacije za dijalog: pravo na (raz)govor, oblikovanje adolescencije, obiteljska kompetencija i stigma neuspjeha – Čitanje Zelenog psa Nade Mihelčić. Javor, R. *Dijalog među generacijama u književnosti za djecu i mlade*, str. 25-29. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
- 17) Živković Zebec, V., Novak, J. (2017). Family, Social Context and Drug Addiction in Young Adult Novel. *Hrvatski časopis za obrazovanje: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 19(1), 207-220.

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.
